Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 7 МАЙ, 1981 ШУ. • № 56 (6346). • Мах 2 кепиг.

Л. И. БРЕЖНЕВА К. ВАЛЬДХАЙМ ТIАЭЦАР

5 мае КПСС ЦК Генеральни секретаро, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя Л. И. Брежнева Кремле тIайиэцар официальни визитагIа Советски Союзе вона ООН Генеральни секретарь Курт Вальдхайм. Къамаьл деча дакъа лаьцар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкос.

Къамаьл деш Л. И. Брежнева дийцар КПСС XXVI съездо дIакхайкаьйча арехьарча политика хьакъехьарча инициативаех. Белгалдир уж инициативаш бIарчча хьанийпача кхоккам кIаьдбар дIаходадахьаран кIоаргдаран, герзаш хьаделга сихдар соцадара а герзаш Iодахкара а тIаерзаль хилар, ООН Уставо де дерхIачуниеи принципашцеи тарлуш йолга. ЦхьаЙолча державаша лаьцача кхоккам кIаьдбар дохадара, герзашца кийчдалар сихдара наькъа, аьлар Л. И. Брежнева, СССР духьалбоах лаьтта машар латтийтар духьа актуальни проблемаш къоастаяра дунен халкъашта юкъера диалог шерра е аьнна бола тIалхьехам.

Къамаьл деш белгалдир ООН юкъ балха керттерча лостаме — дунен халкъашта юкъера машара кхерамзален хьаллоацача хьинарегIа нийсса тIаухийташ хилар гетгар чIоагIа даьза даргдоаца гIулакх долга. Хьанхайкадир пачхалкхенаша цхьана никъ тIадохийте дунен халкъашта юкъера хьал тоадара дIоагIаш лаха йиш хилара шоаш тешилга. Цунца дийза К. Вальдхайма белгалдир пачхалкхенаш лакхехьарча кулгалхоша дакъа а лоацаш ООН Кхерамзален Совета лаьрххIа заседани гулъярах Советски Союзо енна предложени къаьстта уйла тIайодаш йолга.

Хетар вIаши довзийташ иштта хьаккхайкадир машар латтийтара дунен цхьайолча районашкара тIемаш а деш доахаш дола яхувраш сихагIа дIададахийта даргдоацилга а уж тайпа яхувраш кхы хилийта йиш йоацилга а.

Л. И. Брежнева белгалдир ГаргарчаМалхбоалене нийсхони реалистически ларда тIа дерригa а чулоаца машар оттабара цIенача дег тIара коллективно лехачоа гIо дела, колониализмахи неоколониализмахи мел дисараш а уж гучаювлийта а дIаданъхара тIехьа халкъаша доаттабу къовсам хьаллоацача ООН пайдане гIулакх де дезаш йолга.

Л. И. Брежнева баьъдир дунен халкъашта юкъера кхерамзале IалашгIьярен ООН Устава положенешна хьежа пачхалкхенашта юкъера гIулакхаш цхьана леладелга дегIадоаладаран тIадерзадаь ВIашагIкхийттача Къамий Организаце деш дар Советски Союзо тIера ца йоалаш хьаллоацаш хилар.

Безаме, доттагIлен хьале къамаьл деча иштта дакъа лоацаш бар КПСС ЦК Генеральни секретаре помощник А. М. Александров, ООН-ера СССР массаза вола векал О. А. Трояновский, ООН Генеральни секретара заместителаш М. Д. Сытенков Х. Перес де Куэльяр.

(ТАСС).

ХIАРА ДЕННА ХЬАДЕР ДУККХАГIА ХИЛИЙТА!

Грозненски экспериментально-механически заводерча бригадашв, сменашa шерра социалистически яхь йоарьжаьй «ХIара балха дийнахьа хьадер дуккхагIа хилийта!» лхача девизагIа. Цу яхье баьнача завода болхлоша цхьанкха бутт дIабахийтабац укх шера шоаш тIаийца деххараш толаме кхоачаш ца деш. Дерригача техникоэкономически хьокхамий биъ бетта план а тIехкхоачашъяьй цар. Пачхалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала льккхай цхьайтта эзар сома маьха тайп-тайпара продукци, хIаьта заданел совгIа арахийцай диъ эзар сом мах бола оаловн продукци. Иаерригa а къахьегама овсарле лаккхъяра чотагIа хьаяь я.

Уж производственни хьокхамаш хьаккхоллаш бараш ба шоай хьинари низи кхо ца беш къахьегаш бола болхлой. Царех цаI я къахьегама ветеран, коммунистически къахьегама ударник, сверловщик Юмакулов Алимджан Ахтямович. Шийн балхах тIехдика кхеташ волча цуп вIаштIехьдоал хIара сменагIа нормаш 135—140 процентал чухьнахьа йоацаш кхоачашъе. Ше хьа мел еш йола продукци дикен тIехдикен мара хилийтац Алимджан Ахтямовича. Цудухьа ОТК болхлой тIахьожам боацаш дIайохийт из.

Иштта болх беш волча цун къахьегама толамаш белгала а доахаш дукха совгIаташ тийннад цунна. Укх тIеххьарча хана нагахьа шу дIадахадац Юмакуловна «Социалистически яхье котааьннар» лха сийлен Знак ца луш.

Кашха-дика производственник хиларал совгIа заводерча кагирхой хьехамчех толашагIбарех цаI лоархIаш а ва из. Шийн опыт дог раьза доллш цо дIа а йовзийташ хьалкхебаь итташ бола говзанчаш предприятерча тайп-тайпарча цехашка хьинаре къахьегаш ба.

Из санна хьаьнала къахьегаш бола болхлой итташ, бIаьш ба заводе. Царна юкъе а белгалваьнна дика къа а хьегаш дог гIоздоаха толамаш доахаш ва бригадни методагIа къахьегам вIаштIехьа а баьккха болх бечa коллективера звеньевой, коммунист Гольдман Вадим Вячеславовичи сварщик Курышкин Валерий Александровичи. Цхьа бахьан а шоаш шек болаш дола хIама дIа-юха хоаттаи шоайла эшаш дола тIо деш къахьегаш ба уж. В. И. Ленин ваь 111 шу дузача денга кхачалехьа цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера биъ бетта задани кхоачашъярах эггара хьалхарчарца рапорт делар цар. Цу юхедисача деношка заданел совгIа дукхача маьхера продукци а кийчъеш, дика къахьегама совгIат кийчдир цу шоашe а ЦхьоалагIча майна.

СУРТА ТIА: (лакхехьа) сверловщик А. Юмакулов, лохехьа звеньевой В. Гольдман сварщик В. Курышкин.

Н. ПЛИЕВА суртaш.

НАЬСАРЕН РАЙОНА КХАШКА

Укх шера цкъ эзара ах эзарн совгIа, хIаьта царех цкъ эзар гаргга гектара тIа индустриальни хьсапе а юшхьажкIаш дIае еаш ба Наьсарановски района «40 лет Октября» совхоза къахьегамхой.

Гиреев Закрето, Тимурзиев Iалихана, Беков Юсапа кулгалду хIаране юкъе ахнийтта агрегат чуйола мехотрядаш вIашагI а ехна, тIатеIIа уж дIаюш боахк механизаторашукх деношка. IуйрайнавоархI сахьат доедалаш дIайолалийтича сайрийна бархI сахьат даллалца шоай болата «говрашка» са ца лоIийташ болх байт механизатораша.

ЛерттIа вIаштIехьа а баьккхо болх дIаболабарах хIанзале цхьа эзар гектара тIа индустриальни хьсапен цхьа бIаь гектар гаргга дIаюъяра лаьрхIина хьажкIаш дIае нил дIакхаьчаб цар. Совхоза цIи хезача звеньевойшкара Кодзоев Бахьаудинагара, Евкуров Жабраьилагара, Гелисханов Юсапагара масал а эцаш, хьинар айдена къахьег беррига механизатораша. Юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа 180—190 процент кхоачашъю цар шоай балха нормаш. ХIаьта мехотрядашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха ба Гиреев Закречо кулгалдеча мехотрядера механизатораш. НормагIа 30 гектар йолаш цар хIара дийнахьа индустриальни хьсапе 60 гектара тIа хьажкIаш дIаюв.

— Индустриальни хьсапе дIае еза хьажкIаш дIайийна даргда тхо укх деношка, — йоах совхоза директора Албаков Мухарбика.

Лоацпача хана 400 гектара дIайийннай цу боахама къахьегамхоша. Из болх толаме чакхбаьккхаб Арчаков Султан-Гире кулгалдеча № 5 йолча бригадерча болхлоша. Къаьстта белгалбаьннаб шекара свеклаш кхею звеньевойш Яндиев Султани Келигов Мувсаи.

Укх шера 1700 гектара тIа, хIаьта царел 400 гектара тIа индустриальни хьсапе а долаш генараш хьалкхеде дезаш а ба совхоза къахьегамхой. Цу гIулакха а лаьрххIа кийчбенна арабаьннаб уж. ХIанзале кердача хьсапе шоай дIаде дезараш а дуккха эзар гектара тIа генараш дIадийнад цар. Из болх беча дийнахьа шоай балха нормаш 150—160 процент кхоачаш а еш къахьег механизатораша Беков Iусмана, Тимурзиев Хьусена, Алиханов Жабраьила, Гадиев Жабраьила, кхыбараша.

Дийнахьа цкъ бIаь гектара тIа генараш дIаде низ дIакхоач механизаторий. 12 мае уж дIадийна дака а лерхI цар.

* * *

1700 гектара тIа индустриальни хьсапе лоацпача хана хьажкIаш дIайийна яккхе деррига шоай низаш оарцагIа а даьха кхай тIа арабаьннаб «Назрановский» совхоза механизатораш. ХIара дийнахьа 120—150 гектара тIа хьажкIаш дIаюв цар. 6 май хьатIакхоачаш дIайийннай 450 гектара тIа, хIаьта ерригаш дIайийна яха лерхI 15 май хьатIакхоачаш.

Кордача хьсапе хьажкIаш дIайийна яхара тIахьожам лоаттабу дукха техника йолча комплекса кулгалдеш волча совхоза керттерча агронома Газдиев Ахьмада.

Сахьаташ тIа ца хьежаш хало дага ца йоагIаш къахьег механизатораш. Цхьа саг вац царех ший дийнахьара балхй норма дикка тIехкхоачаш ца еш. Царна юкъе къаьстта овсарле лакха йолаш балхаш ду звеньевойш Хучбаров Хьадиса, Арчаков Iалихана, Т-150 яхача тракторa тIехьа деза маккхаш доахкача Шукиев Тухана, тракторпа хий кхухьача Хештыров Хьажмурада, кхыбараша.

450 гектара тIа шекара свеклаш дIайийна яьхай цу совхоза механизатораша. ХIанз генараш дIадувш а ба.

С. АУШЕВ.

ХЬАЛХАРА МОТТИГ ЯЬККХАЙ

ЦхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера къаьстта чIоагIа хьинар айденна къахьегаш я Грозненски радиотехнически завода коллектив. ЦхьоалагIча мая сийна Заводской района промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар цо деррига техникоэкономически хьокхамий биъ бетта план хана хьалха кхоачаш а еш. Заданел совгIа маьхала яьккхар массехк эзар сом мах бола товарни продукци. Культурно-бытовой гIулакхашта эша товараш арахецара биъ бетта план а дикка тIехкхоачашъяьй. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай 2550 радиоприемник, 890 электрофон, кхыйола продукци.

Къаьстта дика къахьегаш социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба Ильичева Анна Степановна керте латтача сборочни цехем Рыбников Николай Павловича кулгалдеча пластмассови цехен болхлой.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КПСС Центральни Комитете

ЦХЬАЙТТАЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКЕ ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ДУККХАГIА ЯХАРА А ПАЧХАЛКХЕНГА ЙОХКАРА А ЧЕРКАССКИ ОБЛАСТА ЮРТА БОАХАМА БОЛХЛОША ТIАЙИЦАЧА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕККАРЕХ

КПСС Центральни Комитето кIоабалдаьд Черкасски областа юрта боахама болхлоша цхьайтталагIча пятилетке хьайбай продукташ дукхагIа яхара а пачхалкхенга йохкара а тIайийна социалистически деххараш, хIаьта союзни республикай Компартей ЦК-ашта, парте крайкомашта, обкомашта, райкомашта могадаьд хьайбай продукци хаддаьза валар самъяхара йолча торонехк кхоачамехи биззагIа пайда эцара, дулх, шура, кхыйола продукташ пачхалкхенга йохкара оттаь планаш кхоачаш а тIехкхоачаш а яра, хьайбай боахама дIнала хьокхамаши цун эффективности дикке айяра тIехьара хьайбай боахама болхлой социалистически яхь шерра йоаржас.

КЕПАЙОАЗОН ДИ ДЕЗДИР

5 мае Грозне кепайоазон ЦIагIа хилар советски кепайоазон Денна хетаь торжественни собрани.

Собрани хьайийллар КПСС Грозненски горкома секретара Л. П. Белоглазовас.

Кепайоазон Денах доклад йир «Ленинан некъ» яхача республикански газета редактора Ю. А. Айдаева.

Журналистий рабселькорий йоккхача группана елар Нохч-ГIалгIай АССР журналистий Союза правлене сийлен грамоташ.

Торжественни собране дакъа лаьцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара М. О. Буаутранова.

Мовлихана бригаде

Ше хIаьтта кхийна йоI йолаш ера Цечоева Мовлихан «Малгобекский» комсаш лелаеча совхозе болх бе. Дуккханеша могадора вузе е техникуме деша яха, хIана аьлча ловман мехкарашта льготаш а я, цудухьа атта дIа а эцаргья. Амма Мовлихана лаьрхIар кхыдар.

ВIашагIъеллай керда комсаш лелаю совхоз, — аьлар цо наьнага, — комсаш лелаю болхло йолаш цига балха гIоргья со, кхыча мехкарашца цхьан совхозе болх а беш заочно дешаргда аз.

Нана дукхьала хиланзар.

Иштта гIулакх нийсделар Мовлихана а цун ханарча кхыча мехкарий а кердача культураца, болабелар керда професси Iомае. Шин шера къахьийгар цо болхло йолаш дIаегIар комсаш, хаьнахьа йоIар, кхы эша гIулакх дора. Цул тIехьагIа звеньевойла хьожайир, кагирхошта хьехаш йоласлар комсашта гIулакх миппта де деза.

Комсаш лелаеча бригада бригадир я хIана Мовлихан. Шийна дагалаьттар кхоачашдаьд цо. Присковенски комсаш лелайрен чхьагIар даккхарен техникума шоллагIча курсе заочно дешаш я Мовлихан. Из заочно деша ягIар, цун балха опыт хилар, хьинар долаш а организаторски болх булургболаш а хилар теркал а даь яй цунах шу хьалха бригадир. Тхьо совгIа сог ва цун бригаде, дукхагIбараш кагирхой ба уж. 36 гектара тIа я бригада лелаю ркацителн яхача сортах йола комсаш, ерригаш латаш а я.

Дика бу болх цу бригадерча беррига болхлоша. Из хьахьокх цар къахьегамах хьахнинараша. Цхьание а ахалехьа аьхад лаьтта. Фо техал. хIана яь йоалаш латт бригада комсий плантацешта культиваци, шпалерашта ремонт, комсаш хьалъеxкара балхаш.

— Нийса хургдацар, — йоах Мовлихана, — нагахьа санна аз уж ерригa операцеш оахоша яй аьлча. Доккха новкъостал даьд тхона № 18 йолча школа дешархоша. Болх чуйина а бора цар шоаш дер дика а дора. Къаьстта баркал ала безам ба са дани шоай дешархой группана керте лаьттача школа директора новкъоста Точиева. Царга я пхи гектар совгIа комсаш. Ала деза, бераша комсий гаьнаш хьалийна ца Iеш, кхы балхаш а деш хилар. Уж дика Iомаденнад шпалерашта ремонт е, хIаьта дукхагIа дола бераш из болх беш а да.

— Тхоай боахаме массанел хьалха чакхдаха дага я со тхоай участкера балхаш, — йоах Мовлихана, еле а къежаш.

Сона хов из ела хIана къеж. Совхозе-м ма бий Саутиев Ахьмад, Горданова Хьалимат санна бола цунчул а йоккхагIа балха опыт а йолаш бола бригадираш. ХIаьта царца къовсаяла атта хург ма чад.

Ала дезаш да, комсаш лелаерий кадраш хьахаржара, дIаннйсъяра дош боахаме лерттIа къоастадеш латташ хилар. Нагахьа санна 2—3 шу хьалха бригадираш болаш балхаш деш хинна нах моллагIа хьалха хьанийсбеннараш хиннабале, хIанзара бригадираш комсаш лелаю специалисташ ба. Цар е дешара заведенеш льхай е заочно дешаш ба. Из совхоза администраце а партийни организаце а боккха толам ба.

— ЧIоагIа теркам тIабахийта хьожаш хилар тхо КПСС XXVI съезда балхага, — дIахо дувц Цечоева Мовлихана. — Аз айса а дуккхаза беседаш яьй болхлошца съезда материалех. Дика кийчо йир тха бригада Ерригсоюзни Ленински субботника а. Цудухьа дика къа а хьийгар оаха цу дийнахьа. Бригада беррига членаша дика кхетаду пачхалкхенна а Даьхенна а хьалхашка шоаш тIаийца деххараш кхоачашданза дарг ца хилар, цудухьа къа а хьег цар шоай низ ца кхобеш.

Тахан коллективе эггара дикагIа къахьегарех цаI ва комсашта культиваци еш вола Энгиноев Селим, цо хIара денна кхоачашъю цаI-ах — шин норма, ше беш бола беррига болх тIехдика а беш. ЧIоагIа баркал ала дезаш я Цечоева Ханифа, Солсанова Дермет, Цечоева Циэш, Коттоева Роза, Цечоева Аьсет, Коригова Яха, кхыбараш. НормагIа дийнахьа хьалъекха езар 400 комсий кIотарг йолча царех хIаране хьалъехк 700—800 кIотарг.

— Бакъ хургдацар, — йоах Мовлихана ше дийца йоаллаш, — нагахьа санна аз тха кхоачамбоацараш да а дац, дерригa гIулакхаш дика а латт аьлча. Да тха балхаца ца хилча бакъахьа дола хIамаш. Масала, дукха ха йоаю оаха, бригадираша, аьшкасьрги комсаш хьалъехкара эша материалаш я ухаш. Дуккха хьа а ена Iолхка йиш яц уж хIамаш, хIана аьлча хоаш дац дийнахьа уж дIа мел гIоргьа, хIаьта совъяьнна хIама дIайийлла моттиг яц. Цудухьа уж материалаш кхоача массаза дла силдe юха ха еаш хул. Сона хеташ бакъахьа хургдар из болх беш, вешта аьлча, бригадай болхлошта уж материалаш лоаттаеш къаьстта саг хилча. Тlаккха бригадирий йиш хургьяр дукхагIа шоай участкашка хила а балха тIахьожам лоаттабе а.

Цхьаькха хIама. Къаенна комсий гаьнаш кхай мугIарашта юкъе Iоккхувс оаха, болх баьлта бульдозеро уж шоашта яIалхара Iаьржа лаьтта а тIехьа хьенкхе Iо ара а даьхе гIайна тIа Iодехн. Ала дезаш да, бульдозераша иштта лаьттан Iаьржа тIоа тIера дIабоахе, хIаначул тIехьагIа итт шу даьлча Iаьржа лаьтта цIаькха а кхычахьара хьатIада дезаргда аьнна. Цудухьа бакъахьа хургдар лаьтта меттахьа а ца доаккхаш уж хьалохьоргдола шода хьсапера хIама а елла трактор кийчйича. Тракторо тележка чу а тувсаргдолаш, тележка кхахьа дезача уж дIа а кхухьаргдолаш. Бакъахьа хургда комсий кхашкара арайоаха йокъаснна гаьнаш хIанз санна цига йоада а ца еш йоагаеш хилча, хIана аьлча, бешамаш бIеддъю цар дадаш хилча.

Дукха ца говш уж дешаш къоастадергда оаха, хIаьта цо болх тоа а бергба. Шийн яха кхобергбац тха коллектив карарча шера задани а ерригa тхоай пятилетка а хана хьалха кхоачашъяра, — йоах Мовлихана.

С. ТЕМИРХАНОВ,
«Малгобекский» комсий совхоза къахьегам лорабаран кхерамзален техникенеи вола инженер.

УКХ ШЕРА 5 МАЕ ШУРИЙ ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	ХIара Iаттагара дийнахьа яьккхар (кг.) 1980 шера 5 мая	ХIара Iаттагара дийнахьа яьккхар (кг.) 1981 шера 5 мая
Наурски	6,2	9,1
Гудермесски	7,7	9,1
Шелковский	8,4	9,0
Грозненски	7,3	8,6
Надтеречни	5,4	8,4
Шалински	6,5	7,6
Сунженски	5,2	7,3
Назрановски	5,2	6,1
Урус-Мартановски	5,5	6,1
Ачхой-Мартановски	5,8	6,0
Малгобекски	4,7	5,8
Республике гIолла	6,5	7,8

МАССАЗА ХЬАЛХАЛАТТАШ

Сунженски района «Путь к коммунизму» колхозе центральни усадьбе нийсвенначун бIарг тIа ца оттвш дусаргдац хоза гом а баь латта Сийлен улг. Цу тIа кхычарца цхьана хьалтеха доал колхоза № 2 йолча шурий-товарни фермa доярка Костоева Хьамида Аьсета сурт.

Шолжа йисте, хозача Iаламa моттиге улл из ферма. Хьайбашта лазараш чу ца дайтар духьа коа нaIараш шлагбаумца дIакъувл, моллхаш теха оцилкаш укх.

Лостам болаш, цIена я ков. Ферма контора хьалхашка урагIьяхийта ЦIе байрах яр. Из айньяр дояркаш та юкъе яьржача яхье хьалха йолча Костоева Аьсета сийна.

Контораи хьайбаш чулиттача хIара помещенен хьалтеха доахк хоза вIаштIехьдаьха лозунгаш: «КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъергья вай!», «Продукци дика хилийтара хаддаьза йоахо е еза ферма къахьегамхоша», «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта!».

Чудолх тхо доахан чулаттача цхьан помещене. Дийттачул тIехьагIа, хьайбаш фега ара а даьха, бIеха кIалхьарцар, кхо лIадоаккхаш боахкар бежа Iуй. Транспортеро ара а яьхе трактора лафета тIайотт нувхаш а кхоа.

Дояркаш шоашта хьакъовстадаьча цIагIа ведараш, фляшаш юллаш, сайрийна доахан детта кийчлуш бар.

— Мел шура яккха деххар тIаииад Iа укх шера, хьанна яхь лелаю Iа? — аьнна хаьттар аз Аьсетага.

— Сийлахь йоккхача Октябрьски революце 64 шу дузача дийнахьа шера план кхоачаш а еш, шу чакхдалалехьа планал совгIа 1100 килограмм шура яккха дош деннад аз. Дукхача шерашка социалистически яхь лелаю ал сай хьехамчаца Журавлева Лидияца, — жоп делар Аьсета.

Дукха къона дояркаш ба хIана № 2 йолча шурий-товарни ферме дика къахьегаш. Дояркай говзал караерзарах, шоаш доахача толамех эггара хьалха Костоевана баркал овлаш ба царех дукхагIбараш.

Халонех ца кхераш, къахьегама тIера болаш, хьалхашка оттадаь деххараш толамца кхоачашдара дерригa шоай хьинар, Iомадаьр оарцагIдаьккха болх бе хоиш хиларах доккха сий ду ферме къонача дояркай Курбанова Зурай, Оздоева Хасихана, Чаниева Тамаре. ХIаьта эггара хьалха уж болх бе Iомабаьр, дояркай говзал караерзае царна новкъостал даьр Аьсет я.

— Гуча ма яха, Аьсет, хьай говзала «къайленаш». ТIехьаютаргья хьо нар кастта, — оалар бегаш беш Журавлева Лидияс.

— Хьехархочоа эггара йоккхагIйола дегаIоале я цунца деша ваьгIа сaг вахаре дика толамаш доахаш дIадолавелча. Иштта хетаргда сона а нагахьа санна аз Iомабаьча мехкарех дика дояркаш хилча, уж сол хьалхебаьлча. — еле а яле юха жоп лора Аьсета.

Сага дикадар хилча дика хетача нахах я Костоева. Цудухьа новкъосто толая баькхача из ше баькхача санна дог раьза долаш хозахеташ хул Аьсет.

ВIалла дицлац цунна 1976 шу. Цу шера ферме яьржача социалистически яхье хьалха яьлар Журавлева. Эттара хьалха Лидайна дег тIара ловца баьккхар Костоевас. Цул тIехьагIа яхье хьалха латтарашца йолаш хьайоагIа из ше а.

Шийн итталагIа пятилетка цо кхоачашйир 1980 шера июнь бетта. Пятилетка планал совгIа дIаэлар 40 тонн шура. ХIанз цун къахьегама календара тIа ба укх шерара июль бутт.

Дуккхача шерашка дика толамаш доахаш хьаьнала болх барах лакха совгIаташ тийнад цунна. Цун наькха тIа йоахк 1975, 1977, 1979 шерашка социалистически яхье котъяьнна хилар хьахьонхаш йолеи коммунистически къахьегама ударник хиларен знакаш. ДIадахача шера май бетта ВЛКСМ ЦК-ас цунна елар «Хьайбай боахаме къонача хьалхалаттачоа» яха дошо знак. Цул совгIа 1980 шера хьалхарча ах шера хьайбай продукташ дукхагIа яхарех кийчъярен планаш а социалистически деххараш а кхоачашдеча толамаш дахарах цунна елар «Знак Почета» яха орден.

Дика къахьегаш хьайоагIа из укх шера а. Деххар тIаийцадар Аьсета парте XXVI съезд хьасллача дийнахьа шийн кхаь бетта план кхоачашъе, аьнна. 23 февралe рапорт делар цо план тIехкхоачашъяьй, аьнна. ХIара кхоабача Iаттагара цо яьккхар 496 килограмм шура, квартала планагIа 450 килограмм яккха езача. Укх дIабахача биъ бетта а районе эггара дикагIа толамаш даьхарех цаI я из. Цун цIи районни Сийлен улга тIа гуш я. ХIанз хIара беттача Iаттагара Костоевас дийнахьа йоаккх 12—13 килограмм шура, хIаьта йоаккхаш йола шура 3,8—3,9 процент хьоанал йолаши цхьоалагIа сортахи я.

Укх шера хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 3600 килограмм шура яккха деххар тIаийцад Костоева Аьсета, план 2200 йолча. Цо из толаме кхоачашдергхилар гуш да.

Дика толамаш доах цо къахьегача ферма коллективо а. Дикка тIехкхоачашъяьй цар биъ бетта шура яккхара план. Укх шера цу ферма дояркаша доахантара хIара дийнахьа йоакхха шура соахкарчул 700—800 килограмм дукхагIа я.

А. АЛИХАНОВ.

ТАХАН—РАДИО ДИ

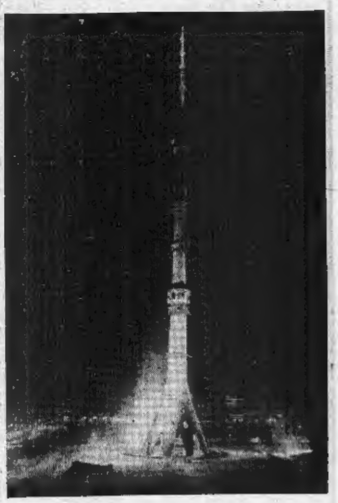

Останкинера телевизионни башни.
Н. МАЛЫШЕВИ А. СЕНЦОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАМАЬЛ ДУ ГРОЗНЕРА!

7-ча мае советски халкъо белгалдоккху радио Ди. Тахан советски телевидени радиовещани миллионаш болча советски нахана духовни вахарера дІакъовстаде йиш йоаца дакъа да. Цар лоархІам къаьгга белгалбаьккхар КПСС XXVI съезде. Съезда трибуна тІера пропаганди массови информацеи кхыйолча средствашца цхьана радион телевиденеи общественни лоархІама баьча маьхо, парте хІара дешна еча йоакхано журналистий дегаш ейду, керда хьинар тІаьхетийт, беркатегІа болх бе безам боллийт.

Коммунистически парте а Советски правительства а радио массайолча моттигашка дІаяржара хаддаза йоакхо хьй.

Грозне радиостанци хьалъе соцам бир Грозненски горисполкомо. Общественни организацей ноакъосталца Нижни Новгороде радиоаппаратурана заказ дир. 1928 шера Грозненски радиостанци болх бе йолаелар. Цох хоам беш моттигерча кепайоазоно яздора: «Тахан апреля 17-гІа ди белгалдаьнна ди да. Сайрйна 7 сахьат даьлча эфире гІолла кхайкаде доладир «Алло! Алло! Алло! ЛадувгІалаш Грозненски радиостанцега» яхаш.

Эггара хьалха цун начальник вар Балтийски флоте радист хинна Макаров. Цу хана сахьата гаргга йора передачаш. Газетий обзорехи моттигерча вахара хроникехи леттар уж. Грозненен цун промышленни районаштеи, нохчий цхьайолча юрташта гІулакх деш яр из радиостанци. 1930 шера нохчийн гІалгІайн юрташка радио йилла йолайир. Юртарча моттигашта юкъе эггара хьалха радиоузел хьайийлар Урус-Мартане. Ший болх бе йолаенна хана деза Нохч-ГІалгІай радио хьенай парте а правительства а решенешта пропаганда еш, уж кхоачашъяра къахьегамхой оарцагІбоахаш, республике хиннача Іалаьмате доккхйча социально-экономически культурни хувцамех, советски наьха вахарах дувцаш.

Тахан Нохч-ГІалгІайче болх беш я РВ-23 яха низ бола радиостанци. Радисташна я керда аппаратура. Передачаш дІахьу шин программах эрсийн, нохчийн, гІалгІайн меттала. Иштта шоай программаш кийчъю радиовещане ткъаь шийтта районии, заводскойи, колхозни редакцеша.

1981 шера 1-ча январе республике 191371 трансляционни точка а 321 эзар приемник а яр. Нагахьа санна хІара приемникага ладувгІаш 2—3 саг вай дІалоархІе, тІакха радиоладувгІархой цхьа миллион совгІа волча сагага дІанхоач.

ХьатІайоагІача пятилетке дІахо дегІайоагІаргья радиовещани. УКВ стереофонически вещание тІа йоаккхаргья, проводной вещание дІоахал сиха дегІадоагІаргда, цун дикал лоархІамболлаш тоалургья.

Парте XXVI съездага дерригача халкъо еш йола кийчо дІайовзийташ хьинаре дакъа лаьцар радиоредакцеша. «XXVI-ча съезда — 26 хьинар дола къахьегама хІира», «Парте XXVI-ча съезда — толамашца накъагІоргда», «Ленински новкъа» яхача циклай передачашка Ерригсоюзни социалистически яхь йийцар, промышленностей юртабоахамеи хьалхалаттаргашца доахача толамах дийцар.

Производственни темаш юкъйоаш радиожурналисташа хьехьенкхар къахьегама сага къовсам, цун уйлаш, цо лека кердадараш.

Дика инициатива гучаяьккхар творчески коллективо: «Съезда хьалхарча къахьегама вахте» яха девиз йолаш республика хІара района хеталир радио ди.

Парте XXVI-ча съезда решенеш кхоачашъярах, тІайоагІача пятилетка планех, съезда сийна тІанийца социалистически декхараш кхоачашдарах лаьца микрофона хьалхашка къамаьлаш дир районий, предприятей, колхозий, совхозий кулгалхоша, производствана хьалхалаттараша, специалисташа, юрта интеллигенце вакалаша. Очеркаш-ка, репортажашка, интервьюшка, беседашка дийцар сенца белгалдьелар 10-ча пятилетка шераш къахьегамхой вахаре горадаши юртеши экономически, социальни, культурни дегІаяхкара хьакъехьа.

Керттерча лостамий проектах лаьца радио гІолла шин бІаь гаргга материал йийшай. «КПСС ЦК проект ювц», «КПСС ЦК проекта мугІара тІехьа» яхача рубрикашца дІаяхай уж.

Парте XXVI-ча съезда решенеш тІара а Леонид Ильич Брежнева доклада тІара а хьадоагІача декхарашка хьежа ховдам боллаш дола гІулакхаш кхоачашду радио коллективо. Царех цаІ да съезда документий йІаьхий а кІоаргга а идееш хІара сагага дІайовзийтар, пятилетка хьалхарча шера а ерригача пятилетка а планаш толам боллаш кхоачашъе республика къахьегамхой оарцагІбахар. Къаьстта теркам тІабахийтаб социалистически яхь а хьалхалатта хьара опыт а массайолча оагІорахьара дІайовзийтара, советски сага дикагІа дола гІулакхаш гучадахара тороннаш лоархІам болаш шерьяра. «КПСС XXVI-ча съезда решенеш — вахаре», «Парте планаш — халкъа планаш», «Маьршача хІана хьадарех Сийлахь-йоккха программа» яха керда рубрикаш юкъеяьхай. Цу рубрикашта кІалха парте экономически социальни планаш дІахьокхаш йола материалаш лу, пропагандисташта, агитатораш-та, политически экономически дешара система ладувгІархошта гІонна йола беседаш кийчъю.

«Эффективность а дика а болх бе», «Социалистически яхьа дневник», «Хьал пхьетарра да — хьокхамаш бе-бе да», яхача передачай циклаш дІайолаьй. Социалистически яхьа, экономика сиха дегІалра, эффективность а дикал а лакхъялара, Іилмано-техническе прогресс сихъяра, къахьегама оасарле дегІаяра, хьалхалаттача опытана пропаганда ярей из юкъеоккхарей дешаш дувцаргда цу циклай материалашка.

«Пятилеткаи турпалаш», «Хьалхалаттараш» яхача рубрикашта кІала производствана хьалхалаттарех а новаторех а йола очеркаш, корреспонденцеш, зарисовкаш тел.

«Кхом бара а хьурмат дара а тІехьа», «Халкъа тІа хьожам дІахьош ба» яхача циклай передачашка бийдали материалаши, доагорашиерге-тически кхоачамашш кходара дешаш дувц.

Шерра дувц идейно-политически, интернациональни, атеистически кхетамца кхебора дешаш. Цу темашта хеталь да «Цхьоагіо йолча дезале», «ДоттагІий оазаш», «Дега хьехамах», «Хьона да Даьхе, салтечун дог» яха радиовыпускаш а «Коммунисти пятилеткен», «Патриот», «Атеист» яха журналаш а. ЛадувгІархошта чІоагІа хьашт долаш я «Илли дезаш бераш-та», «КІирандийнахьара ашарий программа», «Керда илли довзарга вайна» яха музыкальни передачаш а, «Къонал», «Къона заманхо», «Кагирхой вахар», «Спортивни вахар» яха радиожурналаш а.

Чулоадам бола передачаш кийчъеш а лоархІаме темаш хоржаш а журналисташта доккха ноакъостал ду болхлойн юртарчен корреспонденташа. ХІанз радио активана юкъе шин бІаьннел дукхагІа болхлойн юртарех корреспонденташ ба. Шоай гІулакх дика довзаш а дезаш а нах ба уж. Уж ба производстве хьалхалаттараш, новатораш, паччахьалкхел хьалхале шоай гІулакх кхоачашду дукха хІама довза специалисташ.

Къахьегамхой письмошца бу болх массала а буьц собранешка, редакционни «летучкашка», редакционни совета а комитета коллеге а заседанешка. ХІара шера дегІаух редакционни почта. Радиоладувгархой письмоех кийчъю «Тхога язду», «Халкъа тІахьожам дІахьош ба», «РадиоладувгІархой письмошта жоп лу министра» яха выпускаш а иштта кхыйола передачаш а. РадиоладувгІархой письмоша творчески коллективана шерра торо лу лоархІаме производственни, культурни, нравственни дешаш программашта юкъе кхаха.

Редакцей балха юкъе йоккха моттиг дІалоац рабселькораштa хьехара дешаша. Радио цІагІа хІара шера болх беш я рабселькорий школа. Цун ладувгІархоша Іомаю радиожурналистика лардаш. Школа программа шера лаьрхІа я. Занятеш дІаяхьа цига хьех квалифицированни журналисташ, опытни лектораш, экономикеи культуран дешашта бола специалисташ, республика министерствайн ведомствайн кулгалхой, партийни, советски, комсомольски болхлой, производстве хьалхалаттараш.

«Вай парти дукха мах юкъе болча советски журналистий отрядах бокха тешам бенна а я, цун халача къахьегама лакхара мах а бу. Вайна массанена чІоагІа лов массови информацейн пропаганде тороннаш партийнин халкъа юкъара общественни уйлан массаз а бокъонца йола трибуна хилар» — аьннад КПСС XXVI-ча съезде Леонид Ильич Брежнева. Цу лакхарча маьхо догъура а оттаду декхарийла а бу радиовещане болхлой парте гІулакха а цун идеалаш котъяхара а тІехьа хьинар долаш къовсам лоаттабе.

М. АУШЕВ,
телевиденеи радиовещанеи Нохч-ГІалгІай АССР Пачхьалкхени комитета председателан заместитель.

ПАРТЕ ДОШ — НАЬХА ТЕРКАМЕ

ПАРТИЙНИ ПРОПАГАНДА ГОВЗАНЧ

20 шу совгІа да я из парте член воли. Цхьа да даьккхадал цо тІадилла партийни гІулакх доацаш. Баккъда, эггара бехктоккамегІеи сийлахьеи лерхІ цо хІаца ше кхоачашдеш дар — пропагандист хилар. Дукха шераш а шийна хаьа ха а дІайохийт цо аргІанарча занятеш кийчо еш. Из дерригa а дешлу керда занеш ярах, ленински идей гІорах шоай дІакхетадаярах ладувгІаргІашна барилаьлча.

Общественни болх беш дІанхача дукхача шерашца йоккха пропагандистски опыт Іоаьй, ший низех бІубеннаб Кузнецов Василий Семеновича. ХІаьта занятешка кийчо мел тохча хана дог тоалду цун. Наха миштта тІаэцаргдаьр тахан цо дувцаргдар, цох лергІа дІакхетаргбий-хьоргІ уж?

ХІанз а ва из цу тайпара уйлаш еш. Шорттига хьаделл «Дневник». Цун хьалхара оагІот тІа я 15 сага тайпа цІераш. Балхахарой цун пхийта ноакъоста тайпан цІераш. Уж ба КПСС XXVI съезда материалаш Іомаеча семинарски группа ладувгІараш.

Партийни дешара система КПСС XXVI съезда материалаш Іомаяр хІара пропагандиста, коммуниста, къахьегамхочун вахаре йоккха событие я.

«Красный молот» завода керттерча технолога заместителa, пропагандиста Кузнецов Василий Семеновича кулгалдеча семинара ладувгІараш, мадарра аьлча, бен съезда хьалхара яхь дІайолаьраш. «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегІайоалаяра керттерча лостамий» проект цехийн участкайн коллективашка каха дІайолаьраш. Уж бар къахьегам віаштІехьбоккха коллективни формаш юкъаккхара инициатораш.

Укх деношка семинарски группе чІоагІа теркам тІабахийта Іомаю КПСС XXVI съезде ноакъоста Л. И. Брежнева яь доклад. Пропагандисто дувц:

— Парте XXVI съезда яь Отчетни доклад белгалйоал кІоаргга чулоацам хиларца, лостам болаш а бІубенна а хиларца. Цо анализ ю дІадахачун, вайна кхагІдаьлнарий ланза тІесарий.

Парте XXVI съезда цунна хетаьча республикански партийни актива балха итогІа дийцар пропагандиста, семинаре ладувгІараша: планови отдела начальника Богучаяс, керттерча технолога Пейсахова, ведущи конструктора Рачкова, цехий начальникаша Медкумида, Чайкина, кхычар.

— Малагіеш я съезда решенеш хьежина завода партийни организаце къестае ала керттера проблемаш? — хаттар оттаду Богуцкайс, хІаьта цуна ше жоп а лу:

— Экономика интенсивни хьасане дегІаккхуалара дакъе парте оттадаь декхар къаьстта лоархІаме да вай предприятена. Производства эффективность дегІаккхувлара совгІа дегІадаьра кхыбола лостам бац вай завода. Керттера дар да къахьегама оасарле сихайца. Технашца дегІаккхувлар, керттерча фондех пайда эцалга тоадар, кхолмбара режим, къахьегамех планови дисциплина чІоагІъяр.

— Машинашъерий коллективо, — йоах керттерча технолога отдела группа кулгалхочо ния. Мулычонко, — чІоагІа раьза хилла тІанийцар вай Даьхе дІахо а тоаяра тІехьарча къовсама программа оттаьа парте съезда решенеш. Укх деношка заводе кердача кхоача социалистически яхь дІайолаьй укх шерен цхьайталагІча пятилетки планаш кхоачашъяра тІехьа. Хьалхалаттараша дІадолаьдагІа укх шера плана 7 ноябрь хьатІакхоачаш, хІаьта пятилетка яр — пхь шера кхоачашъяра тІехьара болам шерагІа бертйоцаш латт.

Семинаре ладувгІараша чІоагІа уйла тІаяхийта хийцар КПСС ЦК Отчетни доклад, парте XXVI съезда документаш Іомадари царна пропаганде яре. Л. И. Брежнева указаненна хьажжа идеологически болх эргабаккхара дешаш дийцача идеологически болхлой Ерригсоюзни семинар-совещани балхах, «Идеологически, политически кхетама болх дІахо тоабарах» бола КПСС ЦК сопам кхоачашбара даькъе Іоаш опыт дІа-юха йовзийтар.

«XXVI съезд КПСС дувеп халкъашта юкъерча балхах», «XXVI съезд дегІаенача социализма хапарча КПСС экономически политиках» яха темаш ювцача хана пропагандисто шерра пайда ийцар моттигерча материалех, газеташ тІарча статьях ийца цо Іеш, экономически служба кийчъяьча экономически обзорех а эпаш. Цо наьха санна чІоагІа айдир ладувгІаргІаьй хьинар. Цар диззе даьча лаьцар предприятеерригa проблемаш ювцача.

Иштта, завода хьалхашка латтача практически декхарашца айхха йийза чакхъюал ерриго занятеш. Съезда материалаш Іомаеча хана цар теоретически лард йовз, заводо, цехаша парте съезда решенеш миштта кхоачашъю дувцаш, кердача техникаш миштта пайда эц, керда продукци арахецаре фу ху хьожаш чакхйоах занятеш. Масала, производствени отдела начальника нов. Фрайштута дийцар халкъа эша товараш арахецача цеха реконструкци ярах, конструктора нов. Рлузова—форда тІа бурув детта керда агрегаташ хьаярах. Социалистически яхь віаштІехьйоаккхача, наьха къахьегамах мах телача нийслуча цІеннаштарча кхоачамбоадарех дийцар ладувгІараша. Къахьегамех алапех отдела начальника нов. ГиераленкоЕ дийцар цхьаболча цехий кулгалхоша, мастераша халкъа рузкъана кхомбеш ца хиларах болхлошта моральни материальни стимулировани дика тоаде дезаш хиларах.

Продукци дикагІа хилийтара, къаьстта транспорта бер а тоабеш городской боахам эргабаьккха тоабе безаш хилара, медицински гІулакх делга тоадаза дар ца хилара, торговлера кхоачамбоахарщ дІадахара, станочникаш ийче безаш хилара теркам тІаберзабир ладувгІараша. Цхьабакъда, дувцар моллагІа дале а толам баккхара керттера дар — партийни организаце балха стиль, кадраш кхиар, хьахаржар, дІа-юха нийсъяр эргадаьккха тоаде дезаш, коммунистий лоархІам, цар бехктохкам лакхбе безаш хиларца дувзадена дола белгалдоахар.

Массане а дийцачух итог еш пропагандиста аьлар:

— ХІана цехови парторганизацей балха тІа керттера да съезда материалаш кІоаргга дІайовзийтар, уж кхоачашъяра машинашъераш оарцагІбахар, съезда хьалхарче яхьо наьха айдаь, къахьегамхой политически хьинар ляагІ ча далийтар.

—ХІаране шийгара довгІар дукхагІа хьадеха деза, — пропагандисто дийцар хьалхьаьцар ладувгІачо Талунова.

ЦК Отчетни доклада тІа белгалдаьккхад халкъа рузкъа дас санна лорадар экономически политика лард йолга. Цудухьа массане а дага кхабе деза экономика болх беча моттигера дІайолалулга, аьлар семинара кулгалхочо. Воай гІалаташ бІарга а ца гуш, кхычар даьреш лехаш хилча порядок оттае атта хургдац. Нагахьа санна вайх хІаране ший партийни гражданский декхар дизза кхоачашдой сихлургда моххи дІахьалхашнахьа бодияга.

«КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъергья!» яхача девизагІа укх деношка болх беш я завода парторганизаци а пропагандиста Кузнецов Василий Семеновича кулгалдеча семинарски группа ладувгІараш а.

К. ТИМОФЕЕВ.

ПЕНГАЗЕТАШКА ХЬАЖАР

ХІара шера Нохч-ГІалгІай АССР чурча гІулакхий министерствана чуйоагІача учреждений, организацей пенгазеташка хьажар чакхдоах кепайоазон болхлой цІейна хетадаь. Цу тайпара шоай традиционни ди чакхдаьккхар укх шера 5 мая МВД выставочни зале. Цига гойташ дар военизированни пожарни довкъой, юрташарчен, город Грозненен районий чурча гІулакхий отделий, Нохч-ГІалгІай АССР МВД ГАИ, кхыча учрежденейн организацейн пенгазеташ. Царех дукхахдараш хьожаш барий теркам чІоагІа тІаозаш дика кийчдаь. кІоарга чулоацам бола тайп-тайпарча жанрех йола материалаш кепатеха, дика композици йола сурташ тІадолаш дар.

Пенгазеташка хьожаш хилар жюри общественни организацей викалаш. Нохч-ГІалгІай АССР чурча гІулакхий министерства юрташкарча районии чурча гІулакхий отделий пенгазеташта юкъе хьалхара моттиг хьожайир шелковчаний пенгазета, шоллагІа моттиг Сунженски районерча пенгазете, кхоалагІа моттиг яьккхар Наурски чурча гІулакхий райотдела пенгазето.

Чурча гІулакхий министерства Грознерча учрежденейн организацейн пенгазеташта юкъе хьалхара моттиг хьожайир ВПЧ-6 пенгазета, шоллагІа моттиг — ВПЧ-10 пенгазета. Комиссе жюре доакъашхоша дика да аьнна белгалдаьккхар ВПЧ-8, Нохч-ГІалгІай АССР МВД ГАИ пенгазеташ. Призовой моттигаш яьхача газеташта совгІаташ ахчан премеш хьожайир.

АВТОМАТАШ ХЬАЕШ ЛАТТ

Миштта дІатІаерзаергья гайка? Малав из ца ховш аьнна цецберган цхьабераш. ДІоагІа хьабе а делла... ХІаьта из болх беш миллионаш нах бале? Мел дукха дІоегІаш, болхлой эшаргба? Дальча лоархІамаша хьахьоах — юртбоахама техника (трактораш, комбайнаш, тІехьаюза инвентарь) арахецарца дувзаденна балхаш деш эшача нахах кхоалагІа дакъа сборка еча эшилга. ХІаьта дукхагІча даькъе цига тоъаш бац болхлой. Ховш махкалара, конвейера болх эргаш хиларца белгалбоалаш бац. ХІаьта цхьан тайпарча балхо оттану. Цудухьа сборщикаш шоай говзал хувцаш тоъал дукха моттигаш хул.

Кулгашца бу болх машинашка байтар — из лоархІаме технически а социальни а декхар кхоачашдара къахьегаш я цхьайола Іилма-тохкама институташ. Царна юкъе я дукха ха йоацаш Павлово-на-Оке яхача городе віацагІъелла механизированни инструмента йола лаьрххІа конструкторски бюро (СКБ). Гайкаш дІатІахьувзаю пневматически инструментий серн хьаярца ший болх дІаболабир цо. ХІаьта опыт Іоаьчул тІехьагІа керттера декхар кхоачашде йоласлар — сборщикаша кулгашца бу болх машинашка байта.

— Харьковски тракторни двигателий завода цехашка, — дувц СКВ керттерча инженера Чаинов Владимира, — оаха хьаль автоматически ши станок я болх беш. Царех хІаране бІаргцІацкъам тохача юкъа яхайтт-яхайтт гайка дІатІахьовзаю. Цу тайпарча автомато из болх бе ца безаш дукха нах мукъабоах. Алтайски моторни завода оаха хьаьча автомато цхьатарра шовзткъа шпилька дІачІоагІаю. Цо хІанзале а мукъабаьйтаб итташ сборщикаш.

ХІанз фу деш ба павловски конструктораш? ХІанзалца хьаьча механизмаша, масала, гайковерташа гайкаш шоаш дІатІахьовзайой а, сага ноакъостал доацаш болх бац. Цудухьа хІанз хьае лерхІ болташ, гайкаш, шайбаш бункер чу Іочуехкача дІахо беш мел бола болх шоаш бергбола автоматаш.

Григорий ЗАХАРОВ, (АПН).

СОВГІАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дукхача шерашка цІена къахьегарех къахьегамо нарегІдаьлнарий хах беш СССР Лакхехьарча Совета Президиума цІерагІа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла.

ЛЕНИНСКИ РАЙОНЕ

«Росгалантерея» базе гІолла:

Городник Зоя Александровнана — товароведа.

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома гараже гІолла:

Блищенко Алексей Степановича — водителa.

Волков Иван Архиповича — хьахочоа.

Карманов Николай Ивановича — автослесара.

Резниченко Иван Федоровича — кладовщика.

Сергеев Василий Никитовича — хьахочоа.

Солодовников Петр Павловича — пенсионера.

Шкурин Петр Николаевича — хьахочоа.

«Союзпечать» агентстве гІолла:

Асеева Нина Антоновнана — керттерча бухгалтера.

№ 5 йолча СГПТУ гІолла:

Головлев Юрий Васильевича — мастера.

Каримов Фогат Сабировича — мастера.

Пименова Мария Ивановнана — секретарь-машинисткана.

Савельев Василий Ивановича — пенсионера.

«Чечингушавтострой» объединене № 1 йолча ПМК гІолла:

Юбешев Гурген Гарегиновича — пенсионера.

Шурий промышленность объединене гІолла:

Бойко Раиса Александровнана — кадрашта йолча инженера.

Республикански радиотелевизионни передающи центре гІолла:

Абовидзе Вера Константиновнана — электромеханика.

Зимина Галина Иосифовнана — йоккхагІйолча бухгалтера.

Лазарева Полина Петровнана — электромонтера.

Одинцов Андрей Тихоновича — электромонтера.

Сальникова Прасковья Алексеевнана — электромеханика.

Третьякова Марфа Архиповнана — йоккхагІйолча инженера.

Консервни завода гІолла:

Рогов Василий Георгиевича — директора заместителa.

Грозненски почтампте гІолла:

Алтыриева Мария Ивановнана — почтальона.

Ковалева Анастасия Степановнана — почтальона.

Хачатурьяна Салат Вартановнана — почтальона.

«Красный молот» яхача заводе гІолла:

Алибьева Любовь Ивановнана — хьахочоа.

Герасимова Пелагея Ильиничнана — пенсионеркана.

Грейнин Василий Ивановича — чугунолитейни цеха начальника заместителa.

Детистова Надежда Сергеевнана — токара.

Кулебякина Мария Ивановнана — йоккхагІйолча бухгалтера.

Карпов Владимир Степановича — кузнеца.

Коваленко Сергей Петровича — отдела начальника.

Мишин Михаил Крисановича — кузнеца.

Нальберсян Раиса Васильевнана — контролера.

Ребежа Нина Григорьевнана — банщицана.

Чебанова Антонина Сафроновнана — контролера.

Чубаров Александр Сергеевича — мастера.

Художественни промыслай производственни объединене гІолла:

Облавацкова Татьяна Петровнана — йоккхагІйолча экономиста.

Терещенко Степан Никитовича — прессовщика.

№ 2 йолча [illegible] гІолла:

Прескурякина Ирина Семеновнана — санитаркана.

Семенко Лидия Демьяновнана — лора-терапевта.

Суркова Галина Константиновнана — гардеробщицана.

Фомина Лидия Филипповнана — лора-терапевта.

Сердюк Лира Дмитриевнана — санитаркана.

№ 9 йолча горбольнице гІолла:

Абоева Валентина Николаевнана — медсестрана.

Вышинская Ольга Александровнана — медсестрана.

Ливеза Валентина Петровнана — «Красный молот» яхача завода поликлиника заведующицена.

Переваленкина Любовь Сергеевнана — медсестрана.

Республикански ОСВОД совете гІолла:

Цеплова Марфа Михайловнана — керттерча бухгалтера.

Медицински училище гІолла:

Минеева Анна Яковлевнана — пенсионеркана.

Неклюдова Александра Ивановнана — пенсионеркана.

Решетникова Валентина Георгиевнана — пенсионеркана.

[illegible] гІолла:

Шейкина Раиса Федоровнана — йоккхагІйолча экономиста.

Нохч-ГІалгІай радиотелецентре гІолла:

Иваненко Зоя Петровнана — йоккхагІйолча бухгалтера.

Морозова Любовь Федоровнана — пенсионеркана.

Власов Николай Савельевича — мастера.

«Медтехника» яхача управлене ремонтно-монтажни мастерски гІолла:

Трушкин Петр Ивановича — инженера.

«Грозносвобщепит» яхача объединене гІолла:

Панкина Лукерья Михайловнана — пенсионеркана.

Щербина Екатерина Петровнана — пенсионеркана.

№ 1 йолча пассажирски автотранспортни предприяте гІолла:

Кузьменкова Анна Трофимовнана — болхлочоа.

Остроушенко Вера Васильевнана — таксировщицана.

Юнночий техникий станце гІолла:

Кулин Михаил Федосеевича — методиста.

Бурения производственни технически управлене гІолла:

Хант Зоя Зельмановнана — проектно-конструкторски отдела начальника.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. ВОКОВ.**
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИН.**

г. Грозный.
1981 шу, 22 апрель.

№ 9 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Ара а яьнна дешарашка дІайохьийташ я КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропаганди агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргІанара номер. Из хьелладу парте обкома II пленум хиларах болча хоамаца.

«ЛоархІаме даташ» яхача рубрикана кІала я Коталов Денна хетаяь А. Шабашова «Партен халкъен сийлахь-йоккха нотале» яха статья.

С. Воронина «Сигала—комиссар» яхача ший корреспонденце тІа дувц эскадрилья комиссар хиннача М. А. Пицхелаурех. ХІаьта «Красный молот» завода рационализацеи изобретательстваи бюро начальника В. Н. Лобанова тІем тІа дакъа лоацаш шийна дагаухарех дувц.

«Агитаце практиках» яхача рубрикана кІала я парте Ленински райкома секретара М. Сальниковас кийчъяь материал. Грозненски района «Кулариниский» совхоза партікома секретара Р. Исраилова «ТІехника къахьегара оарцагІбоах» яхача ший статьи тІа хоадамболаш дувц укх деношка агитаторашеи политинформаторашеи кхаш лелaдераща беча кхетама балхах.

Областной партийни архива Іилмай болхлочо В. Дериглазовас дувц Грозне 1917 шера лаьттача революционни къовсама доакъошхочох Д. Т. Будковах.

Номер тІа кепатехай блокнот дешарашта оттадаьча хаттарашта республика социальни Іалашон министра П. Д. Лопатина «Ноаной болча кхалнаха ихы тІа а луча льготех» аьнна кийчдаь жоп.

Дунен халкъашта юкъерча темана хетаь я философски Іилмай кандидата М. Гольденберга «Хьанна гІулакх деш ба «сионистски вежарий» яха статья.

СИЙДОЛА БАЙКАЛ

Байкале, Иркутскана гаьна йоацаш уллача Лиственичное яхача поселке се массаза воагІа, сий дола сибирски фордах селхан е самардийнахьа хиннача тайпара из болаш бІаргтоха хьагаш хул со. Хаоттам а цхьатарра мабий, селхан санна къаьга майнй сийва сигале, мух а цхьан боарамагІа махьенхий, «Бабушкин» яха кемилг а мадий ше массаза бу ниц беш лелаш. КІеайта ха яккхарах е укхаза вахаш дукха ха яккхарах Ангара дІадолалучара Байкал цхьан тайпара дайнадац сона. Из массаза а кердача бесса хул.

Іалаьмате тамашийна а доккха а да Байкал, ший боарамга диллача а яь аз-м. Масала, 1620 метр кІоарга да, 636 километр — дІаьха, эггара шерагІча — 80 километр. Нагахьа санна планета моллагІа цхьа моттиг Байкал миссел чукхийтта моттиг аийсъелча Волга, Днепра, Енисея, Амура, Ганга, Амазонка, Одера, Сена — дунен тІарча дерригача хишта дукха бетташ эшаргдар из хьалйиза. Цхьабакъда, эзар шу эшаргдар Байкала дар санна шикІа мо цІена хий хилийтара. ТІаккха а байкальски цар санна химически хІамех цІена долаш хургдацар: моттигерча шофераша дистиллированни хина меттел цоай машиний аккумулятораш чудетт из.

Байкала хий — цун эггара хьалхара а йоккхагІйола а тамаш, хІаьта сибирски форда чу да вай ерригача планете мел долча тезача хих пхелагІа дакъа. Цу хина цІеннал лораярах лоархІамегІа долча пачхьалкхен декхарех цаІ хиннад. Ховш махкилара, Іалаьмате йоккхий ганзаш йолча СибарегІене тахан геттара сиха дегІаух промышленность. Байкала гонахье бІех ца ялийтара озера районе, 300 эзар квадратни километр моттиг чулоацаш, заповедни зона яьй. Байкалах хьаккета хиш бІех ца далийтара 70 очистной сооружени яьй. Цар чу гІолла хьу Іоахийтац. Цар чу йоккхеш мел хилача гаьмех цІендаьд уж. Озера гонахьара хьу тела бокъо яц. Цу районе юрта боахаме агрохимически веществаш еттилга дийхад, зеперча хІамашта дукъала гонахьена кхерамо йоаца биологически яраш мара лелаяц.

ДІаяхача, иттлагІча пятилетке озера бассейнера Іалам лорадарга 60 миллион сом дІадахийтад. ДукхагІча даькъе цо йиш хилийтар Байкала хий цІена хилийтара.

Сибирски форда цхьаьяха тамаш — цун фо: цІена, цхьа ший тайпара къаьга — астрономаштеи гелиофизикаштеи дагадоаллар, тайга, тайп-тайпарча баьций хоза хьаж, хІаьта Іай — лаьхьаж.

Цхьабакъда, кхы а тамашийнагІа да Байкала вахар. Ерригa СибарегІе шелало сийнъаьча хана, шелала кІал ца дусаш, ший шийла талгІеш бердех ет цо. Ваьъда, оалхазераша тайга сомаьнхача хана, лоамашка родедендроно эза техача хана, наха йІайха хІамаш тІера Іоьйхача хана, хІаьта кхашка хІамаш дІаювча хана сомадалаза а хул Байкал. Цо цу сахьате шийна тІера Іохоссац шана кетар.

Дунен кхычахьа віалла хуллаш доаца чкъаьрий, кхыйола садоахка хІамаш, кхыметтел нерпа — байкальски тюлень а хул цул ди чу. Цудухьа 23 эзар кубически километр йолча цу Іалаьмате йоккхача аквариумах Іалами лаборатори, Іилмахой гаьз я оал.

Марк СЕРГЕЕВ, писатель. (АПН).

БІУБЕННА ДІАХЬАЛХАШКАХЬА УХ

ДІадахача шерашка лелара болх беш хьайоагІар Назрановски мельзавода коллектив. Каст - каста йоахар оборудовани, дукха ухар потребителашкара рекламацеш, еззача тайпара йоаржаьльяцар социалистически яхь, балхара дІаухар дукха нах.

ЦхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера дика толамаш доахаш хьайоагІа цун коллектив. Мишта вІаштІехьдаьннад из? — хьаьттар аз заводa директорга Барахоев Бекханага.

— КПСС XXVI съезда решенеша дІадехарашка хьежжа тхоай коллектива болх тоабир оаха. Производствена юкъейоалайир лаьйда эцанка йола тоpокаш. ЦІенхаштта тоадир къахьегами социалистически яхь вІаштІехьйоаккхилга. Пачтахьалкхен плани тІайийца дехкараши кхоачашдара хІаравена тІалатта бехктокхам айбир. Тха агитаторашa, нийщк йоаккхараша Плиев Микаьила, Аушев Іаьлас, ВОХР-а начальника, партийни организаце секретара Халухаев Махьмада, коммуниста, производства заведующе Гиреев Вахас дукха болх бир парте аргІанарча съезда решенеш, «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегІаахара керттера лостамаш» довзийташ. Цу лоархІамеча документаша шоашкара дІадехараш дукха хилар кхетадеча завода болхлоша хьинар айдена къахьег укх шера.

ЦхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера планал совгІа 100 тонн сортах дола хьоар, 200 тонн нийщк, 250 тонн жувр баккха, планал совгІа 150 эзар сома мехьа продукци маьхала яьккха дош деннад мельзавода коллективо.

Укх шера парте XXVI съезда сийна цар социалистически декхар тІеийцадар съезд хьаеллача дийнахьа шин бетта йола план кхоачашъе аьнна, хІаьта из декхар толаме кхоачаш а дир. Иштта дика къахьогар бахьан долаш тІехкхоачашйир хьалхарча квартала план. Планал совгІа эрахийцар 15 тонн хьоар, 12 тонн нийщк.

Укх тІехьарча хана балха ха эсхьа ца йоаяра оарцагІбаьйнаб завода кулгалхой. Мича бесса яь а къахьегамен производственни дисциплина толкаяь моттиг нийсьелча, цехашка, бригадашка, профсоюза, местиома эседанешка дувц на, болх беш а къахьегамен производственни дисциплина телкаерашца къовсам лоаттабеш йола совет, новкъостий суд. Из бахьан долаш шоаза кІезигденнад прогулаш елга, балха хьабахка тІехьабуcаши хенал хьалха балхара дІауxаша йоаю ха, болх ца беш йоаккха ха.

Къаьстта шерра яьржай «ХІара балха дийнахьа хьадер дуккагІа хилийта!» яха девза а йолаш лелаю социалистически яхь. ХІара цехо, къаьст - къаьстача болхлоша шоайла яхь лелаю. Нийщк йоаккхача цехо яхь лелаю хьоар доаккхачунца. Цар хІара смене бав болх хьахьокх хьокхамий улга тІа. Социалистически яхье хьалхара моттиг лелаю бригадира Котиев Мухарбика кулгалдеча крупоцехо. ДІадахача шера а укх шера цхьоалагІча квартале а мельзавода карара кара тела ЦІе байрахх, КПСС райкома Сийлен грамота еннай цунна. Хьалха лаьтача бригада дукхахча болхлошта ахчан премеш маьхера совгІаташ деннад.

103 процент шоай смении нормаш кхоачашъеш къахьегаш хьайоагІа хьоар доаккхача цехашкарча бригадираша Боров Хизара, Галаев Абуязита, Оздоев Хьамзата кулгалду бригадаш. Шоайла социалистически яхь лелаеш я уж, цхьабакъда хьалхе лелаеш хьайоагІа Боров Хизара бригада.

Предприяте коллективо довзача толамашта юкъе доьдда дакъа лоац грузчикаша а. Укх шера соехха укх хенаца нийсйича 729 вагон дукхагІа мукъаньяьккхай цар мукъаш тІера Іодаьха. Дика къахьег укхаза Орцханов Хьусена кулгалдеча бригадерча болхлоша Мальсагов Беслана, Торшхоев Махьмад - Гире, кхыбараша.

Цхьаьхка цхьа хІама а белгалдаьккха деза укхаза. Март бутт дІабоалаш 40 эзар сома мах болаш шоай низаца кхерда бункераш оттаергйолаш гІишлош дІайолаьй предприяте коллективо. Галешка а доацаш цу бункераш чура дІаккхухьаргда хьоар. Цу гІулакхо массехк болхло мукъа воаккхаргва складера, хьаьра тІера кулгаша болх бе ца безаш. Таханарча дента 30 процент кхоачашдаь дьннад укхазара балхаш. Уж бункераш дІаоттаь яьлча хІара шера 20—30 эзар сома экономически пайда лургба.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

«ТІехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчанийн инициативагІа къахьегаш я ГРМЗ махкадьтта оборудованена ремонт еча Грачев Иван Филиппович кулгалдеча слесарий бригада коллектив. Коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча цу коллективе цхьаккха болхло вац шоай смении нормаш кхоачаш ца еш.

Бригадерча слесарашта юкъе эггара дикагІа лоархІечарех ва слесарь, коммунистически къахьегама ударник Фандеев Василий Степанович. Юкъера лаьрхІача хІара сменагІа нормаш 150 процент кхоачашъю цо нийчъяь продукци цкъа дІаелча юха ца ерзаеш дІайохийт.

СУРТА ТІА: бригадир И. Грачеви слесарь В. Фандееви.

И ПЛИЕВА сурт.

ТЯНЬ-ШАНА ЛЕГЕНДАШИ ХИННАРИ

«Гаьнна хьалха дІанхача хана Тянь - Шана лоамашка бахаш хиннаб зІамига саги йоІи. Уж вІашк безабеннаб. Бакъда, эгІазъяхача даьсесагах бовда безача нхаьнаб уж. ТІаккха даьсесага царна тІехьа хийцад Нарын яха бирса дода хий, хІаьта цу хиво вІашин безабеннараш къоастабаьб. Цу гІейгІана царех нхерий хиннад. ХІанз цу моттигашка баьхкаб чІоагІа са дола къона нах — вай къонгаш. Цар Нарын карадерзадаьд, хІаьта даим цхьана хургболаш уж шн лоам вІашагІ а техаб».

Иштта иллн доахар Токтагульски ГЭС болх бе йолалийтар деззеча хана моттигерча илланча - акына. Иштта да а да из. Нарын дІакъовлаш техача сунто вІашагІтехаб тамашийна вІашн тара бола (лакхалта диллача кІезига эргаш мара боаца), киргизски фольклоре хестабеш бола шн лоам...

ТІехьарча тхьо шера Нарын яхача хи тІа вай мехка доккхагІдарех дола гидроэнергетически гІирсаш хьалде лоледаьд. Эггара хьалхара ГЭС болх бе йолаялийтай 1961 шера, хІаьта йиьлагІъар, Курпсайски, эггара хьалха ток яла йоласнийй укх шера февраль бетта.

Нховзтяъа шу хьалха электричество яхар фу я ца ховш, моллагІъар саина йолча фетагена лампах доакха хІама хеташ хиннача моттигашка дІадахаза шера хьаьяй дукха хІама ца эшаш нйс миллиард киловатт - сахьат электроэнерги, из я революци хилалехьарча еррига Россе хьаеш хиннячул кхоазза ахазза дуккагІа. ЦхьайтталагІча пятилетке Нарын яхача хи тІа хьалъе йолаергъа кхы а шн ГЭС. Еррига а шига хьалъе лерхІ 30 миллиард электроэнерги луш хургйола 20 совгІа станци. Цул совгІа киргизски электричество мехка эггара дарегІа а я.

Аркадий ПАЛЬ,
АПН корреспондент.

Фрунзе.

Вай Даьхе лораеш хиннa дукха нах ба «Грозэнерго» яхача районии электроэнергетически управлене шоллагІча ЙІовхала электроцентрале болх беш. Уж ба халонаш дукха лайна, йоакха вахара школа яьккха нах. Вай дувцаргда майрача партизанах Мария Дмитриевна Сущенкох.

...Фашисташа дІалаьцаьяр Ставрополье, хІаьта къона коммуниста, парте Каясульски райнома инструктор Мария Дмитриевна партийни советски органий кхыча

МАЙРА ПАРТИЗАН

болхлошца цхьана, парте райнома секретара Б. М. Набойченкос кулгалдечи хиннача партизански отряда юкъелхар. Денал долаш а хІамах бІу ца къажаш а хилaрагІа разведке хьожаю из. Оккупированни территоре тІа советски нах болча кхаьчача. Мариис пропагандиста саина наьха дегашта чудужаш къамаьл дора. Советски Эскар котдаргхиларах уж теша а беш. Из Даьхен инзах ше маьта тешаш а нах тешабе ховш а хиларагІа наха сий а дора цун лархІа а лоархІар. Цкъа задани кхоачашъе яха цхьан юрта яр Мария Дмитриевна. Дага а доалаш юртах чубелар немецки мотоциклисташ. ЦІагІара цІагІа болхаш хьувзаш бар уж, цаІ лохаш. Царна вер цу юрта беха нах дина бовзаш вола староста а.

— КІалийсар-их со, — аьнна дегадехар цунна. ЦІен канас новкъостал дир.

— Сихха метта чуяла, — аьлар цо. Немций цІагІа хьачу а баьша массайолча нийІнге хьожаш чаихбаьлар, кхыметтел менге кІал а хьежа, бахар.

— Нах тхоах тешаш бар. Цар дилла а гІо дора партизанашта, из гучадаьлча шоаш боабергболга ховшшехьа, — дувц Мария Дмитриевнас.

Цкъа Кизлярe бодача новкъа бурунашна кІийле йир партизанаша Усачева, Касимцева, Шауль Тансе, Машко Пивес, Сущенко Мариис. Царна ховра немецки разведка цу новкъа гІоргйолга. Из карайоалаьс езаш дар гІулакх. ЦІаьхха фашистски танкаш гучалийлхар наькъа тІа.

— Фу дергда вай? — хаьттар развед.группа командира В. С. Усачева. Яист ца хулаш а ваьгІа решени йир:

— ТІом бе беза.

Хьалхара таш ховшшехьа тІехьъаллийтар [illegible] хІаьта воккхарча гранаташ йолайир. Бешне тІа свастика а латташ хинна шн машин ехар, вожаш юха йийрза шоаш хьаьяьхкача новкъа юха ягар. Немцашта хетаденна хила дезар шоашта атака яьраш массехк майре партизан а воацаш, йоккха отряд я аьнна...

Гитлеровцаш къа ца хеташ боабеча кхыча операцешта юкъе а дакъа лаьцад Мария Дмитриевнас... ТІема операцешта юкъе дакъа лувцарах нйс майдилг сийлай майрача партизанкана.

Фашисташ Ставропольски краера лелхабаьчул тІехьагІа маьрша къахьега йолаелар Мария Дмитриевна. Дукха шераш да цо «Грозэнерго» шоллагІча ЙІовхала электростанце даккха хІама доацаш болх бу. Каст-каста хул цун предприяте болх беш болча кагирхошца, школьникашца вІашагІкхетараш. Гаьнача, халача тІемай шерех шийна дагадоагІараш, шуй нешийн новкъостийн деналах, царна карагІдийкача гІулакхех дувц цо царна.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Доазол дехьара

СССР-ан къулбаседерча лоалахочоа — Финляндеией юкъера дерригача доакъошка цхьана леладу гІулакхаш шерлуш доагІа. ВІаши гІойле йолча тайпара дІа-юха лелачеча торгово - экономически гІулакхашта мах беь варгвоацаш бокха лоархІамбо лаш я «Конела» яха финско-советски акционерни общество. Ше вІашагІъеллача хана дена зІамигача авторемонтни мастерскерча хІаннарча дегІаенача учреждeнега кхаьча дІаэттай из. Алхха хІамаш екха ца Іеш Советски Союзе хьальта тайп - тайпарча автомобилашта ремонт еш, царна гІулакх деш хьайоагІа из, хІаьта кхтта ше технически разработкаш а ю.

СУРТА ТІА: «Конела» яхача общества административни здани.

О. ИВАНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

8 МАЙ — ГЕРМАНИ ГИТЛЕРОВСКИ ФАШИЗМАХ МУКЪАЛЬНККХА ДИ

ГЮНТЕР КЛЯЙНА ЛЕЛАДАЬ ГІУЛАКХАШ

Дукха ха йоацаш цІаьнха вайнав сона из Берлина цхьан улица тІа. Со бІаргавайна раьза а волаш, шийна из мотт харах доккхал деш, эрсий меттала дийцар сона цо кердаш.

Гюнтер Кляйн сона вовза дуккха шераш да. Вахар атта хиннадац цу сага.

...1940 шера январь. Вермахта къона летчик (тиъеста шу дар цун цу хана) — «Герман Геринг» яхача хержача нахах латтача авиаполка штурман — Англеиа тІерче сигала тІом беш ва... 1941 шера октябрь. Поли Россе дІаьхожив. ХІаьта 4-ча декабре Ильмен — Іама малхбузехьа. Волховстройна юкхе советски зенитчикаша чувойт бомбардировщик Кляйн, хІаьта ше плен вуда.

Цу дийнахьа дена хувцадала доладелар Гюнтера вахар. «Люфтваффе» плени штурман дІачувеннача эскара госпитале советски лораша кулг дІаданкха дезаргдоацаш гІулакх дир.

— Сона гора, — йоах Кляйна, — советски наха мел лоархІаме яр цу хана молхаш а продукташ а. Сов хІама дацар, эггара хилалза даргдоацар а дацар кхоачамболлаш. ХІаьта а сона телар цу хана дошол а дезагІа хинна хІамаш. Со тоаселир. Амма чов хиннача цхьан советски салтечо сайга даьча хаттаро сатем боабаьбар са: «Сенна веная тьо укхаза?» — хьаьттар цо. Цу хаттара жоп доладаланзар сога цу салтечоа а сайна а.

ТІаккха духхьашха къасега кхетадир аз фашизмо халкъашта ду зулам мел доккха да, массехк кІира хьалхагІа а тІехьа — къайлла сенна кхухьаргда из — айса чІоагІа лоархІаш хиннача нацизмана эггара лоархІамегІа хийттача хІамай кхыча тайпара уйла с ваьлар со.

Со кхеташ вар вай политически знанеш кІезига хилларах, хІаьта немецки коммуниcташа сайна йийцача антифашистски школе гІо сайга ваьлча, цхьаннкха шеко а йоацаш раьза хилар со. Антифашистски школа идейни коммунист вар соах, хІаьта 1943 шера парте член хилар соах... Аз лаьрхІар нацизмана духхьал къовсам болабе, хІаьта чІоагІа гІад а вахар со се Цlеча Эскара мугІарашка дІайийча.

...ТІом чакхбоаллаш юха шийн мехка воал Кляйн. Германе эггара хьалхарча антифашистски школе бехктохкаме болх лу цунна. Керда партийни поручени. 1947 шера сентябрь — лаьттан реформа я цу хана мехка еш латташ. Потсдама юххерча цхьан юртарча ахархоша собране решени йир помещика хьанхарчаншта лаьрдІача алата запасашта конфискаци е аьнна. Хьанхарч йоае лаьрхІар, цар дулх а ялат а ахархошта дІадекъаргдолаш. Лаьттан дешашта уполномоченни хиннача Г. Кляйна нийса лаьрхІар из решени. ХІаьта из гІалат а дар...

— Мишта ха йиш яр сона, юрта боахам вІалла бовзаш а воацача сага, ялат дІадедита дезаш хинилга а, хІаьта хьакхарч вІашагІ а теха коллективни хьаний ферма яр нийсагІа хург хилар а? — дагаух Кляйна. — ХІаьта а коллективизаци толамца чакхъьяьлар. ГІо дир цу гІулакха советски новкъосташа. ХІанз а йицъенназ тхаьнга Советски мехка нах баь варгвоаца интернациональни акши — хІаьтта хьаьча Германски Демократически Республикана эзар трактор ялар. Цу акце кІалтІадьхар наьха сакхетама цхьаькха хІама хьоккхдалаза дола тІовнаш, гІо дир мугІарерча наха кердача строях а, хІаьта немецки къахьегамхочун кхыметтел шийна хало тІалаттача хана а гІо де кийча вола тешаме доттагІа хиларах а теша.

Тхьаь итт шу совгІа даьлад цу хана дана, — йоах Г. Кляйна. — Дикка дегІадаьхкад вай мехкаша вІаши леладеча гІулакхий боарамаш. Вай Іомаденнад шун а тха а производственни торонаш вІашагІ а етташ технически дагне хІанзарча хано дІадехарашка хьежна йола химически заводаш - гиганташ хьалъе, къестаю хІанз геттара ира этта энергетически проблема, практически эффективно цхьана къахьег производства дерригача доа[illegible].

«Советски Союзи Германски Демократически Республикан халкъех боккъонца бола союзникаш, саратникаш, доттагІий хиннаб», — аьлар СЕПГ X съезда новкъоста Эрих Хонеккера. Ихы нийсагІа оалалургдац.

ХІанз чІоагІа журналистикана мутІахьа хинна из Іомаеш ва Г. Кляйн. Цунна хоае хет даим политически вахара юкъмоттиге хила везаш ше хилар. Германо - советски доттагІала Общества активист вола из каст-каста веттаду вІалла вІаши тара боацача махаца царца къамаьлаш ду, шийн вахарах дувц.

— Со дег эггара чІоагІагІа гІоз доакхха хІама да, — йоах цо, — немецки лаьтта социализма гІулакхa тешшаме дола поахал, интернационалистий поахал хьалхкийна хилар, долаш дола хІама хилар.

8 мае дукха доттагІий боагІаргба Кляйн волча. Царна юкъе хургба таькнарча тІеме шерашка ноастагІчун кІоаргача тыле цунца разведке иха а цунна чІоагІа дукха безаш бола а советски нах. Цу дийнахьа цун наькха тІе, ца ала йиш яц, Даймехка тІема орден — цунна кхы меддарей маькегІа дета совгІат.

Владимир **КРАСНОКУТСКИЙ,**
АПН соб. корр.

Берлин.

САЛЬВАДОР. Патриотически низий къовсам юхатоха а халкъ кхераде а гІерташ реакционни хунта лукхагІа репрессеш ю. Карательни отрядашка гІулакх деш йолча армейски подразделенеша бахача наха юкъе террор йоаржаьй.

СУРТА ТІА: Сан-Сальвадорерча контрольно - пропускной пункте.

АП — ТАСС телесурт.

Дуьнен общественноста тоьхкана воьцьасто

ЯДЕРНИ ТІОМ ХИЛИЙТА ЙИШ ЯЦ

Физик Сандан Кая вовзаш ва Японе цІи йоза Іилмахо хиларагІа вайза ца Іеш, из воккха Іилман организатор хиларагІа а. Цо хьинаре дакъа лаьцар 1949 шера Японе Іилман совет вІашагІйоллача, хІаьта цул тІехьагІа цу организацена керте а лаьттар. Токийски университета ректор хиннав из. СССР Іилмай Академе кхыча мехкара член вола С. Кая вар японо - советски Іилмай хувцамаш дІадоладаьрех цаІ а. Из вар 1955 шера духхьашха вай мехка енача а шин мехка Іилмахоштa юкъера контакташ дІайолаьча а японски Іилмахой делегацена керте лаьттар.

ЦІаккха а шек воргвоаца тІема мостагІа вола С. Кая чІоагІа воагІаш ва адамлена тІаэттача ядерни ккерамах. Токио АПН корреспондентаца Гринюк Владимирца ше къамаьл деш 83 шу даьнача Іилмахочо аьлар:

— Къаьнача японски кица йоах: «Іа дика цьалта яьлле, мостагІчо дика бІаьха гебагІа бергба». Теркал де хала дац: цу тайпара хІама, да, СССР-ан США-ни юкъе эттар. Амма даша вётори нІевнг - дукха а доезаш волча моллагІча сага ховш да. Советски Союз гере хьаделга сиздара гІулакха юкъе ший мукъагІа яха ца хилар.

Дерригача дуненна йоаззуламе тІехьале хІанз а ховлуш дола Хиросиман Нагасакен трагеди. Хала да, нагахьа саина ядерни тІом эккхе, хургдар ха. Цхьабакъда, хІаман уйла еш волча моллагІча сага хетадеш да, нагахьа саина ядерни геро юкъедоаладой США-и Советски Союзе хІалан хинна ца Іеш, лаьттан тІара еррига цивилизаци хІалакхургхилар. Вай деккарийла да цу тайпара катастрофа ца хилийтара воай де йиш мелдар де. ХІаьта а цхьаболча наха йоах, хетаргахьа, психика лергІайовцараш хургба уж, нагахьа саина лаьттан букъа тІа дерриге хІалак дергдола цхьа ядерни тІом хуларе, из геттара дика хургдар.

Са безам ба геро хьаделга сиздара цхьаькха аспектах, веша вьтча цуьца ювзаенна нагахьа саина уж кхыча оьгІоралха лостайича адамлен вахара хьал тоадара пайда эца йиш йолча Іальматe йоккхийча материальни, физически, хьекъала затратех дувца. Цул совгІа, геро хьаделга сиздаро даим кхоккадена лоаттаду дунен тІара хьал. Укхаза а корабоагІа цу тайпара хьал тІом ца хилийтара эшаш да яхаш геро дукхагІа хьаьдар нийса хеташ бола «ядвокаташ».

Адамле хІанз а боккъонца кхеташ яц ядерни кхерам Іальмате бокках хилларах. Сона хетачох, дунен тІа эггара докхагІа долча мехкий арсеналашка хІанз долаш дола геро мелад а из мел низ болаш да а дувцаш бола нийса информаци ца хилар бахьан долаш да из. Цудухьа наха из деккарийла ба из геро юкъедоаладийча цунах дергдола зуламех дола бекъдар.

Цунца дувзаденна из хьалоац ядерни катастрофа хилийта йиш йоацаш хилар дІатоІтаргдоала тайп-тайпарча мехкашкара эггара чІоагІагІа цІи хезача Іилмахоех латта массане а лоархІаш йола дунен халкъашта юкъера комитет хьалрах йола Л. И. Брежнева предложени. Сона хет цу тайпара йола комитет бокхa лоархІамболаш хургъяр аьнна.

(АПН).

Токио.

ЮРТАРА ТОРГОВЛИ: КАРАГІДАЬННАРИ ДЕ ЛЕРХІАРИ

Цхьайтталагlча пятилетка мулаш

КПСС XXVI съезда решенешка чІоагІа уйла чІалхийтай потребительски кооперации дІахо дегІайоалаяра, юрташка торгови гІулакхаш дален общественни кхача кийчбелгеи тоадара даькъера цун боахама инициативен хьинари айдара, бийдален кхачани ресурсаш алсамъяхара. Цу даькъе карагІдаьнарех а дІахо де лерхІарех а дийцар АПН корреспондентаца ТАИНС Славаца къамаьл деш СССР Центросоюза къахьегам, доал дар. рационализаци Іилман ларда тІа вІаштІехьдоахача Центральни институтa директора АЛЬТШУЛЬ Григоре.

Вай мехка 400 эзарнел дукхагІа я нах баха юрташ. Городерчен юртарчен вахара боарам хадданза вІаши гаргаух, хІаьта юрташка бахача наьха хьашташ массеза а массанахьа а дизза кхоачашдац потребительски кооперацe. Фу деш я Центросоюз хано дІа жедехха болх бара?

Наха дІадехарел тхо тІехьадусаш хилар цхьадолча даькъе долаш да. Бакъда, из проблема къестаеш я. 70 шерашка реконструкци яь, шерьяь, технически эргаяьха дІаоттаьйй йолаш йолча тикай кхаь даькъах шн дакъа. ХІара шера хьалъьяй 5—6 эзар керда торгови предприяти. ЦхьайтталагІча пятилетке кооперацe торгови сета материально - технически база шерьяра дІадохийтарга 5 млрд. сом. Юрташкара мах бу предприятеш кхы а хьал а ергья, йолаш яраш эрга а йоахаргъя.

— Ховш махниллара, юрта бахача нахага промышленни кхачани товараш доахаре керттера дакъа потребительски кооперацега кхоач. Цу гІулакхах мишта лоархІаю из?

— Потребительски кооперации мехка общественни боахамеи йоаккхача организацех цеІ я. Цун членаш — колхозхой, совхозий болхлойи гІулакхера нахи, юртара интеллигенци, баха нах. Беррига а 60 млн. совгІа саг. Потребкооперацe болх хаддаза бувзабенна ба юрта бахача наха хІара денерча къахьегамцеи хьашташцеи. Цо юрташка бахача наха торгови гІулакхаш дарал совгІа дегІаккувл общественни кхача кийчбелга, маькх елга, дулх, шура, юртбоахама тайп-тайпара продукци ийю, царех кхачан хІамаш ю, арахец, моттигерча бийдалих даь наха эша товараш. Цу тайпара потребительски кооперативаша шоай болх тІабеpзабу юрташка бахача лаьха тайп-тайпара хьашташ кхоачашдаре.

Формига а товарий ассортиментага диллача а эргаш йолча потребкооперацe 300 эзарнел совгІча тикаех латт юрташка бахача нахага товараш дохка система. Цун лакхера лагІа да йоккхий торгови комплексаш, универсальни специализированни тикаш.

Сихха дегІаух специализированна тикай сеть а. ХІанзле в долаш да эггара зІамагІчарна эша товараш дола эзарнел совгІа «Берий дукнеш», мебела шн эзар салон, коа-карта эша товараш дохка 20 эзар торгови предприяти, тІа-тІа дукхагІа хул культурно-бытовой товараш, книжкаш дохка тикаш.

Кустовой центраш оалача — колхозийн совхозийн центральни усадьбашка — кооператораша мах бу универмагашка, «Культурни товараш» оалача, боахама, кхачан тикашка. 50-нел кІезигагІа боацаш нах бахача юрташка а йолаш я «ХІара денна хоатта товараш» яха тикаш. Цига эца йиш я кхачан продукташ, боахаме эша зІамига хІамаш, чоалхане йоаца галантерея, балха дувхаду бирзкьаш.

— Аьхки балхаш сихденача хана юрта бахача саго хало хул райцентре меттел центральни усадьбе а кхача. Шийна эша товараш шоаш болчарча тика тІа ца хуле фу де деза цо?

Стационарни торгови сетал совгІа кооператорий я кІезига нах бахача моттигашка мах бара кхыйола формеш а. 20 эзарнел совгІа дІа-юха уха автомагазинаш я юрташка лелаш. ХІаранена тІачІоагІъю 8—10 юрт, хІаьта чархаш тІара тика юртий улицаш тІа гучаювларал совгІа, кхашка балхаш деча а хьайбай фермашка а ух. Автомагазинаш наха аьттув болаш я хІара денна эша товараш дохкарал совгІа бахача нахагара цар заказаш хьайидеш хиларна а.

— Юрташка мах бар кооперацe новоспольни хиларца общественни кхачан система йоц цига?

— Из болх а кооператораша шоашта хьатІанийцаб. Тахан йолаш я кхача кийчбу 90 эзар пункт. ХІаьта царех аханеша юрта бахача наха гІулакх ду уж балха болча — кхашкарча станашка, хьайбай, оалхазарий фермашка. Дулх, баьцадаараш, сом, кхача кийчбара эша кхыйола продукташ кооператораша хьанйю цу колхозашкареи совхозашкареи цар шоай мaьхах, цудухьа городашкарча столовешка дохкачул дарегІа да укхазара дуа хІама.

Кооператораша дукха нах лелача наьъашка хьаелл закусочнеш, кафеш, ресторанаш, цига, юрташка бахача наха а автотуристаша а, городашка гІолла лелача шоферашa а хІама даа йиш я. Йоккха йоацача курортии 1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегІайоалаяра Керттерча лостамаш тІа лаьрхІа да кооперативни торговли шерье, из деш универсамаш, универмагаш, специализированни тикаш, йоккхий торгови центраш хьаяра къаьста уйла тІа а йохийташ. Из дага а кхоабаш укх карарча пятилетке кооператораша лаьрхІад 2 млн. 700 эзар квадратни метр йола тикаши 225 эзар моттиг йола общественни кхачан предприятеши хьалъе. **(АПН).**

ЯНОУШЕК АНТОНИНА ЦІЕРАГІА УЛИЦА

Чебоксары яхача городера цхьа улица чехословацки революционера - коммуниста Яноушек Антонина цІи тилла я. Цу улицагІа я музыкальни кхетам луш йола школа-интернат. Массехк цу да школе болх беш интернациональни доттагІала клуб йола. Цун членаша гулъю А. Яноушеках, цун мехкахоех—Чехословаке мукъайоаникаш хиначарч тІемашка дакъа лоацаш хинарех йола материалаш. Бераша письмош кхухьийт Жилины яхача городерча Яна Неледие цІерагІча школа дешархошка.

Школерча музее гулъяь я чехословацки халкъа тешамеча воІах революционерах А. Яноушеках мадарра дувцаш йола материалаш. 1910 шера хьинаре дакъа лоацаш хиннав из Словакия советски республика оттаяра тІехьа лоаттабаьча къоасаме, цун правительствана керте латтав. Словацки революциони правительствени совет салаш хиннад цун правительствах. Советски республика йохаяьчул тІехьагІа Яноушек лаьцав. 1922 шера денз из вай мехка ваьхав.

...20-гІа шераш. Поволжье чІоагІа хала моцал эттай. ІаІайка лезар хьайнад. 1922 шера Яноушека хьалхленна Чебоксаре ІаьшагІделлад Карл Марксен В. И. Ленинен цІерагІа берий цІа. 500 тарггара дайн новнойх бовна бераш чуйнйцад укхаза. Бераша Антон Антонович яхаш безаме цІи йоахаш хиннай Яноушеках.

Цун инициативагІа детдоме ІаьшагІбелла хиннаб гІоние бола боахам, юхаметтаоттаяьй хьалха монастыра хинна сомий беш. Веша баьлхача Іама чу хийнад карп яхача чкъаьран пхандаргаш.

Бахача наха юкъе культурно - кхетама болх беш а хиннав Яноушек, хІаьта митингашкен собранешкен каст-каста къамаьлаш даьд. ЧІоагІа сий деш а дукха везаш а лелаваь из къахьегамхоша. Чувашски коммунистий предложенегІа большевикий парте членалле ІаІийца хиннав из рекомендацаш а кандидатски стаж а йоацаш.

Республика къахьегамхоша сий деш лелаю Яноушкин Антонина цІи. Чебоксаре цун цІерагІа йолча улица тІа август бетта, из ваьча дийнахьа, улица ЦІей ду.

Петр СЫМКИН.
(АПН).

САНАТОРИ «КОКТЕМ»

Дукха ха йоацаш тІайийцача КПСС Центральни Комитетен СССР Министрий Советен «Бераш долча дезалашта лаччахьалкхен новкъостал делга чІоагІдара де дезарий хьакъехьарча» соцам тІа белгалдаь да цхьайтталагІча пятилетке дезалашта салаІийтара йолча пансионатийи кхыча укахцІено лораяра учреждени сеть дІахо дегІайовлаелга.

Заилийски Алатау лоамашта юххе, Казахстана столицена Алма-Атана гаьна йоацаш хьайийллай «Коктем» («БІаьсте») яха керда профсоюзий санатори. Дайновной а болаш цкъара 400 бер чуэца йиш йолаш я из. Кердача санаторе хІензарча медицински оборудоване, минеральни ваннай, дарбана йолча физкультуран массажех новкъосталце дарба ду садоахаш йолча органашта, дегІ - сосудисти системан опорно - двигательни аппаратан лазарешта. ЦІена лоаман фо, малх — лорий гІончаш.

Дукха къахькийгад укхаза берашта а цар даьшта - новкъоста а дика хилийта гІерташ. Укхаза я шин сага лаьрхІа номераш, кинозал, «Фаьлг» яха бераш ловза цаІ, аттракционаш - автоматаш, библиотека, читальни зал. Санаторе болх беш я школа, цо торо хулийт дешар юкъагІа ца доаккхаш тайп-тайпара хахаш йолча берашна дешийта.

СУРТА ТІА: 1. «Коктем» яха санатори.

2. Митин Светлана ший йиІиг Алла а йоалаеш Семипалатинскера евай санаторе.

Е. ШЛЕЯ суртанш.
ТАСС фотохроника.

ЦІЕЙНА ХЕТАЯЬ

Грозерча комсомольцашен кагирхошен беза хьаьший бевь тІанийнар 4 мая Коталон ден 36 шу дизара хетаяьча советски халкъа тІема сийлен моттагаш тахкара йолча маршрутах Ставропольски краера Буденновск яхача городера араваьнна йола барайтта велосипедист. Ха дика лаьтта еце а, кхетаста велосипедаш йоахаш хиннаьте а, цига дийнахьа дар баьб 450 километр бІаьха бола никъ (бе безачох нийса ах), 2-ча мая ІуйранцІа арабаьнна уж чакхбаьннаб Ставропольски края, Дагестански АССР лаьтта гІолла.

Къонача велосипедисташа ІаьшагІкхетар хилар В. И. Ленина цІерагІча майдан тІа. Из ІаьшагІкхетар хьадийллар ВЛКСМ горкома секретара М. Деннева. Города кагирхой цІерагІа хьаьшашна наралаьца бехктокхаме декхар даькъала а дувцаш, царна вай республиках, кагирхой гІулакхех, КПСС XXVI съезда решенеш лерттІа кхоачашъяра хьалхашка латтача доккхача декхарех лаьца къамаьлаш дир Грозненски горкома хьалхарча секретара А. Мовмыгас, комсомола Нохч-ГІалгІай обкома оборонно - массови балха заведующе Б. Гамурзиева. Велосипедистий цІерагІа кол луш къамаьл дир тІема ветерана И. Д. Бобрашова. Цо белгалдаьккхар, шоаш арабаьккхача наькъа керттера декхар — кагирхой денаьера оамалаш гучаяхар, тайп-тайпарча республикашкарча кагирхошца бувзам оттабар, советски халкъашта юкъера доттагІал чІоагІдар, тІей тІа советски халкъо наратІдаьнна турпалча гІулакха сий ййдар долга.

Шоаш ниттта безаме тІадоарах лаьца фусамдаьшта баркал оалаш къамаьл дир велосипедистий капитана В. Лубяшева а. Маршрута доккъашхошта энзаш, сувенираш елар. ІаьшагІкхетар чакхдоаллаш цар массане энзаш дехкар В. И. Ленина памятника юххе.

Вай городе даьккхача шин дийнахьа хьаьший хьоашалгІа баха хилар «Красный молот» яхача заводе, краеведчески музее, хьежар «Терека» Волгоградерча «Роторца» хиннача ловзарга.

Тахан юхе ара боал велосипедисташ. Маршрута аргІавара никъ: Грозный — Моздок.

А. МУТАЛИЕВ,
ВЛКСМ Грозненски горкома инструктор.

Футбол

ИЙША БЕЦЕ А...

Самардийнахьа мехка чемпионате Г. К. Орджоникидзе цІерагІча стадионе «Терека» хинна аргІанара ІаьшагІкхетар дар эггара къахьегІчарех цаІ йолча командаца — Волгоградерча «Роторца».

Ловзар дІадолалуш хьаьший коанаІараштa тІагІерта баьлар фусамдаьй, цхьабакъда, шоай доазон дика ха оттадаь вай футболисташта хетар чакхдалийтацар волгоградаша, цух совгІа, цхьа кІеззига вайчаргара гІалат даьлча, цу сахьате чухьалхар вай коанаІарашкаьа. Массехказа цар вайна бургац чутоха минут а яхаьзар. Цхьабакъда, цу хана шай говзал дика гойташ лайзар «Терека» вратарь Колосов Геннадий. Уж тайпа массехк ираъ моттиг хьаьший коанаІарашка вай футболисташа а оттайир, цхьабакъда йийкха йолаш мо мара чуяла тугаш яцар бургац.

ІаьшагІкхетаре кхы цхьаькхаза гучадаьлар «Терека» вовкхагІа волча тренера А. А. Еськова «Сердалонна» ше еннача интервью тІа аьнна: «Эггара тхона ца тоъар юкхера бургац чутоха ха тІаэттача из ІаьшттІехьа ца доалаш хилар, ловзара говзал ца тоъар», яхаш дола дешаш бакъдолга.

Чемпионат хІана мера дІайолаенначц. Счет 0:0 йолаш «Роторца» хинна ІаьшагІкхетар чакхдаьнна дале а, из гІулакх Іа-яха во дац ала йиш яле а, цу ловзаро дІа ца йоахаш, ирагІа йолаш гучаьхар вай команда хьалхашка латта ирен бехктокхамей йола проблемаш, хьахайтар уж яьовстае сиклгеи цу гІулакха бола никъ лаха безилгеи.

В. АВАДИЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 МАЙ
I ПРОГРАММА
РАДИО ДИ.

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «Мичад шо, зурманчаш!».
9.35 — Обухоски оборона 60 шу кхачарга. «Неведимая застава» яха художественни фильм.
11.00 — «Радио — революци» яха телевизиони документальни фильм.
11.25 — Кердадараш.

* * *

14.00 — Кердадараш.
14.30 — «Декъаргдоацаш а легендараш а» яха телевизиони дукъа серийни документальни фильм. «Даьхан следие лораеш» яха даьлагІа фильм.
15.45 — «Эрсий къамаьл».
16.15 — «Орленок» яхача телестуде шиварош Советски Союза Турпалца, чуьлерча бІух маршалдоьрана А. П. Кошинца ІаьшагІкхетар.
17.00 — «Кагирхой симфони» яха фильм-балет.
17.30 — Боксах йола Европа чемпионат. Финляндера передача.
18.15 — Миллионий ленински университет. «Социалистически экономикана урадлени яр».
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — Радио денга. «ГІалакий вахар».
19.30 — СССР халкъа артистка Н. Архиповас аконашъю П. И. Чайковске романсаш.
20.00 — «Шоаттъе кхелагІча шерара Іаи бІаьстии», яха телевизиони дукъа серийни документальни фильм. КхоалагІа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Радио дении хетадаь концерт. Перерыве (22.30) — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Наьма школа».
8.35 — 9.35 — Музыка. 4-гІа класс.
9.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи. Галактика.
10.05 — Французски мотт.
10.35 — «Довза а веза, ха а ха» яха къолача техникашта йола передача.
11.20 — 16.30 — Зоологи. 7-гІа класс.
11.45 — Студенташта-заочникашта. Лаккхара математика. 2-гІа курс.
13.00 — Каталог автографаш.
13.45 — Подготовительни отделений ладугІархошта. Математика.
14.15 — «МаІача наха дола атагІара вала» яха художественни фильм.
15.25 — Эзраи — хьехархочо. Обществоведени. 10-гІа класс.
15.55 — Шекспир. «Гамлет».
17.20 — «Къамаьл цу Грозерчаш».
17.40 — «Современнике салтий» яха документальни фильм.
18.10 — «Нохч - ГІалгІайче гІалла».
18.30 — «Сега закони» (нохчий меттала).
19.00 — Хоккейх бола СССР чемпионат. «Трактор» (Челябинск) — ЦСКА. Перерыве (19.35) — «Бийса даьккъала хийла шун, бераш».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Опровержение» яха телевизиони дукъа серийни художественни фильм. КхоалагІа сери.

8 МАЙ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — Московски дешархоно дІаеша советски поэтий стихаш.
9.40 — «Кинолюбителей клуб».
10.40 — «Гимназия Агрофений шкеле».
11.20 — Кердадараш.

* * *

14.30 — Кердадараш.
14.40 — «Декъаргдоацаш а легендараш а» яха телевизиони дукъа серийни документальни фильм. Стратегически лораІам болча ракетни бІух дола «Лаьттан хьахий» яха кхоалагІа фильм.
15.40 — В. Моцарт. Концерт.
16.05 — «Москва космическая».
16.35 — Румыне Коммунистически парте 60 шу дизарга. Концерт-программа.
17.05 — «Боаккхагаг Зотт...» яха художественни фильм.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.05 — «Гучахьара къамаьл». Производства лелара принципий методий хьехьехьа.
19.35 — «Цхьа седкъа» яхача Советски Эскара ансамбля вистулари.
19.50 — «Шоаттъе кхелагІча шерара Іаи бІаьстии» яха телевизиони дукъа серийни документальни фильм. ЙиълагІа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Театральни ІаьшагІкхетар».
23.15 — «Тахан дунен тІа».
23.30 — Дунен телевидени. Германски Демократически Республикера Передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Эрсий къамаьл».
8.35 — 9.35 — Истори. 4-гІа класс.
9.05 — 14.35 — Сибаль - боккъача Даймехка тІема шерашкара Советски изобразительни искусства.
10.05 — Английски мотт.
10.35 — 11.35 — Музыка. 7-гІа класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Физика.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Лаккхара математика. 1-гІа курс.
13.30 — «Марксистско - ленински этика хардаш». Буржуазни морала кризис.
14.05 — Подготовительни отделений ладугІархошта. Физика.
15.05 — «Звездочет».
15.30 — Эзраи — хьехархочо. А. Твардовский. «Василий Теркин». 7-гІа класс.
16.20 — Физика. 10-гІа класс.
17.50 — Хьайбаш лелара керттера теркам. «Іана графика тІара аххал графика тІа».
18.05 — «Дага лоацам» яха телевидени Грозненски студе фильм.
18.20 — «Нохч-ГІалгІайчу гІалла».
18.40 — «Со Брестски крепоста салте ва» яха документальни фильм.
19.00 — «Цар хоалам лергбоацаьа ба» (гІалгІай меттала).
19.30 — Шун писмаша дола концерт (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даьккъала хийла шун, бераш».
20.15 — Боксах йола Европа чемпионат: Финляндера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Тешаме хилар» яха художественни фильм.

РАДИО

7 МАЙ
РАДИО ДИ.

6.40 — «Къахат а доашаш, сиха а йоацаш». Беседа (эрсий меттала).
6.55 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя», «Сердало» газетий обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа (эрсий, гІалгІай меттала).
8.25 — «Шоана кхайнах» яха радиожурнал (нохчий меттала).
9.15 — «СелаІах» яха радиомузек (эрсий меттала).
9.45 — «Хьалхалаттараш» (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.30 — Ашараш (эрсий меттала).
17.30 — «Патриот» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
17.45 — «Дених дола бІхой». Очерк (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).
18.30 — Ашараш (нохчий меттала).

8 МАЙ

6.40 — «Юрта Іуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Ленинан некъ» газетий обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа (эрсий, нохчий меттала).
8.25 — «ТІем тІа санна къахьегаш а», Корреспонденте (нохчий меттала).
8.40 — Патриотически ...... (нохчий меттала).
9.15 — КПСС XXVI съезда сочинаш хьачаждергда. «Тха деши — хьинар долаш болх бар я» (гІалгІай меттала).
9.30 — Специалиста хьехамаш. «БІаьсти — ахчий хьайбаш лазарах лорадар. Беседа» (нохчий меттала).
9.45 — «ДоттагІий ашараш» (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Коталон салют». Радиокомпозици (гІалгІай меттала).
17.31 — «Боацлий кхаба» яха радиопьеса (нохчий меттала).
17.51 — Ашараш (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).
18.40 — «ЦІе сийтаи» (гІалгІай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллея Грозней хувцалуш морхаш а йолаш йоачан а йоацаш, Іуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 18—23, Грозне 20—22 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка юкъ-юкъе догІа а делхаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 2—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 5—10, дийнахьа 14—19 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ДЕША ДІАИЙБУ

АКАДЕМИКА М. Д. МИЛЛИОНЩИКОВА ЦІЕРАГІЧА КЪАХЬЕГАМА ЦІЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕНА ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ИНСТИТУТО ДІАКХАЙКХАДУ 1981—1982 ДЕШАРА ШЕРА ДИЙНАХЬАРЧА, САЙРИЙНАРЧА, ЗАОЧНИ ФАКУЛЬТЕТАШКА УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ ДЕША СТУДЕНТАШ ДІАЧУЭЦАШ ХИЛАР:

1. **Геологи, мехкдаьттен гази йоаллача моттигашка разведка яр.** (Дийнахьарен заочни дешар).

2. **Пайдане оахкалаш доахка моттигаш лахарен цига разведка ярен геофизически методаш** укх специальностех: структурни (кхай тІара) геофизика; скважинаш талхара геофизически методаш (дийнахьарен заочни дешар). Цу специальностагІа заочно деша дІаэц специальни юкъера образовани йолаш е цу специальностех болх беш бараш.

3. **Гидрогеологи инженерни геологи.** (Дийнахьара дешар).

4. **Прикладной геодези.** (Дийнахьара дешар).

5. **Мехкдаьттен гази йоаллача моттигашка болх дІаболабара технологи цига комплексни механизаци ярен** укх специальностех: мехкдаьтта доаллача моттигашкара разработкен эксплуатаци; гази газоконденсаташ йоаккхача моттигашкара разработкен эксплуатаци. (Дийнахьарен заочни дешар).

6. **Мехкдаьттан газен скважинашта бурув тохар.** (Дийнахьара дешар).

7. **Мехкдаьттан газен промыслай машинаши оборудовани.**

8. **Химически производствай машинаши аппаратами.** (Дийнахьарен сайрийнарен дешар).

9. **Ловзан балхашта электрификаци автоматизаци яр.** (Дийнахьарен сайрийнарен дешар).

10. **Химико-технологически процессашта автоматизаци комплексни механизаци яр.** (Дийнахьарен сайрийнарен дешар).

11. **Мехкдаьттан гази чакхъяккхара химически технологи.** (Дийнахьарен сайрийнарен дешар).

12. **Керттерча органически нефтехимически синтеза технологи.** (Дийнахьарен сайрийнарен дешар).

13. **Промышленни граждански гІишлошъяр.**

14. **Теплоснабжени вентиляци** (дийнахьара дешар).

15. **Мехкдаьттан газен промышленноста экономикен ца ІаштІехьъаккхара** укх специальностех: мехкдаьттен гази йоаккхача промышленноста экономикен болх ІаштІехьбаккхари (сайрийнарен заочни дешар), мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически предприятей экономикен болх ІаштІехьбаккхари (сайрийнара дешар).

16. **Юкъера технически дешар** (алхха заочни факультете):
а) машиностроительни поток;
б) энергетически поток.

Дийнахьарча факультеташка заявленеш дІаэц 1981 шера **20 июне дена 31 июле** кхаччалца. Деша водачо дІалу экзаменаш — 1981 шера **1 августе дена 20 августига** кхаччалца.

Сайрийнарча факультете заявленеш дІаэц 1981 шера **20 июне дена 31 августе** кхаччалца. Деша водачо дІалу экзаменаш — 1981 шера **11 августе дена 10 сентябре** кхаччалца.

Заочни факультете заявленеш дІайийю 1981 шера **20 апреле дена 31 августе** кхаччалца.

Деша болхарешкара массехк потокагІа дІайийю экзаменаш — 1981 шера **15 мая дена 10 сентябрга** кхаччалца.

Деша дІаэцара бакъонаш ерригача вузашка йраш санна я.

1981 шера института дийнахьарча, сайрийнарча, заочни факультеташка деша дІаоттача хина экзаменаш дІаллара кхы а ІотІатеха условеш.

Юкъера дешара заведенеш «тІехдикен», «дикен» оценкаш йолаш чакхъяьха, юкъера образовани хиларах долча документаш тІа юкъера лаьрхІара (округлени йоацаш) 4,5 балл а кхы лаххагІа а йолаш болла нах, уж укх специальностех деша болхаш бале: **гидрогеологи инженерни геологи; пайдане оахкалаш доахка моттигаш лахарен цига разведка ярен геофизически методаш; прикладной геодези; мехкдаьттен гази чакхъяккхара химически технологи; керттерча органически нефтехимически синтеза технологи; химически производствай машинаши аппаратами** укх институте дІаэцаргба хьалхара шин экзамен (химии математикен письменно), — **«Мехкдаьттен гази чакхъяккхара химически технологи», «Керттерча органически нефтехимически синтеза технологи»** специальностех, математика письменно устно — ланкхехьа хьоахаяьча вокх специальностех) 9 баллал кІезигагІа йоацаш хуле (дийнахьара дешар).

Хьалхарча шин экзаменах дика оценкаш а яьа, бакъда 9 балл хиллал уж еце йоаІ-йоагІача специальностех деша дІаэцара бокъонашка лаьрхІача тайпара дІахо экзаменаш дІалуш а юкъарча конкурсе дакъа лоацаш а хургба абитуриенташ.

Юкъера школа чакхйоаккхаш доьшо медалаш енна е юкъара специальни дешара заведени е юкъера профтехучилище тІехдика дешара диплом эцаш чакхъяккха нах **«Мехкдаьттан газен промыслай машинаши оборудовани», «Мехкдаьттен гази йоаллача моттигашка болх дІаболабара технологи цига комплексни механизаци яри», «Мехкдаьттан газовни скважинашта бурув тохар»** яхача специальностех деша дІаоттача хана тедаш йола экзаменаш йоацаш деша отта бокъо йолаш ба (дийнахьарча, сайрийнарча, заочни факультете), хІаьта юкъера образовани яккхарах долча документа тІа юкъера лаьрхІача 4,5 баллал кІезигагІа йоацаш оценкаш йолаш а математиках (письменно а, устно а) шин экзамен 8 баллал кІезигагІа оценкаш ца йоахаш дІаенна а бола нах юхейиса шин экзамен дІаяла ца езаш мукъабовлийт, хІаьта цхьан экзаменах оценка «кхоъ» йоаккхе дІахо экзаменаш дІаяла йиш я.

Ца хетар хатта мегарга укх адресаца:

364902, г. Грозный, ГСП-2, Револоце проспект, 21. Грозненски мехкдаьтта институт, ГУК, приемни комиссе, телефон 2-16-15.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

РАДИКУЛИТ ЯХАЧА ЛАЗАРАХ

Завода болхло Владимир Б., цхьа еза хІама хьалъайяьчул тІехьагІа юкъа лазар а кийкха, тха поликлинике вера. Ше сона тІаьенаволаш хьаттар цо: «Лор, мишта хул радикулит? Фу де деза из ца хилийтара?» Бакъда, радикулит хилара бахьанаши цунна профилактика яра способаши йовза лоиш бола нах дукха ба. Цун бахьан да из лазар чІоагІа даьржа хилар, долча сага из каст - каста чІоагІа хьувш хилар, болх булургбоацача воахаш, радикулитах дола Іилман - популярни литература сов кІезига хилар.

МалагІа да радикулита керттера бахьан? Тайп-тайпара йола аьттув боаца факторий нийсъялара гІа: букъа - тІехка чов хилар, цхьан юкъа дале а е йІаьххача хана дале а дегІа физически хало тІеоттар, хІера деяна ега а эгаш вагІавезар (масала, шофераш, тракториcташ), букъатІехка хронически микротравматизаци хилар, вещества хувцамаш тадар, хронически инфекцеш, кх. дІ., — букъатІехкилгий дискашка, хІаьта пул тІехьагІа смежни букъатІехкилгашкен связкашкен хІахул дегенеративно-дистрофически хувцамаш, вешта аьлча, хила доалу остеохондроз. Хьадда дола хьалаш нийсделча — еза хІама хьалъайяр, физически низ тІабахийтар, цкъаьннахьа дІаюхахьовзар, чІоагІа шелвалар, кхыдараш — хувцам хиннача диска чура пульпозни ядро цхьадола даьа эрадоал, тІаккха хьахул букъа тІума чура хьадовгІа букъа нерваш овлингаш тегІаду а седалищни нерва состава чуйоагІа а диска гражже. Цу лаьхьаца хьахул букъатІехка остеохондрози цун кІийлен тІа радикулита.

Из хила йиш я къамарга, наькха, юкъмоттига. ДІаьхлу радикулит массехк денгера денз дукххача шерашка кхоачаш, юкъ - юкъе хьо а хьовш. Цу лазара керттера хІама да тІехкарашка лазар увттар, цкъаза (из кІезигагІа хул) тІехкарашка а когашка а увтташ. БукъагІехи хьоас магаш, лазар увтташ.

Радикулита дарба дар лорий гІулакх да. Ше дарба де гІертарах цкъаза доккха зулам доал, хІана аьлча радикулит да яьнна а хетта луш букъатІехка туберкулез, дестам, чкигелача моттигашта йола лазар хила тарлу ва. Дарба де гІерта йиш яц бахача наха юкъе шерра дІаяьржача дукхача радикулита дарба дара средствашцен способашцен. Геттара сих вала везаш моттиг нийсъелча мала мегаргья анальгина е пирамидона таблетка гарччинкаш оттае мегаргья хьекхаш йолча средствех, боаражагІча скъана йІовхалах пайда эца мегаргба. ТІехкарашке чІоагІа лаза яьлча, йолавала хела хуле лор цІагІа хьавеха веза. Эггара хьалхарча аргІанне де дезар да юкъара гигиенически мероприятеш нийса лелаяр: сага шин гигиена, къахьегарен салоІарен режим нийса лелаяр, дегІ шелалген йІовхалген даккхар, даар хила дезача тайпара чилийтари кхача шин ханнахьа баари. ЛоархІаме да сов тІехьаьннача физически нагрузкаех лораваларм. дегІ пзаткъало дІа-са ца хьуркадар, цкъаьнахьа чІоагІа маьжеплаш хье ца яр, боаралла тІех шел ца валар. Нийса леладе деза дегІ хайна Іеш а уралатташ а, хІаьта иштта болх беча хана а. Профессии хайна Іе везаш хиле, могадеш да лаьрххІа дола гІандаш лелаlap. Радикулита хьалхара приступ хиначул тІехьагІа дикагІа да кІал булла мотт кІйда ца хилар, метта кІал ардакхех яь хІама йилла а мегаргья. Хронически радикулит дараш дикагІа ба-еза хІамаш хьалъийен дІа-юха кхахьеш ца еза, сов шелургвоаца. дегІ из ца деьнача тайпара леладе дезаргдоаца болх. Халача къахьегана процессашта механизаци автоматизаци яро, производстввера микроклиматически хьалаш товдаро, болх беча хана дегІа цилле хулеш дола хьал телха ца дар санна долча хІамаша а иштта новкъостал дергда радикулит ца хилийтара. Еза хІама хьалъайеш хилча когаш тІа Іолохвала веза доал дукхагІа когашта тІагІоргдолаш, кагъа а ца додаш. Физически къахьегаш болча хана, болх «бегІаше» беш йола профессеш ераша, шофераша трактористаша хан-ханнахьа дегІ вагІатта дакхха деза болх соцa а баь.

Дилла гигиенически дарбане гимнастика а спортивни занятеш а яро букъа мазаш чІоагІлу—цох хул букъатІехка йола малай корсета хьисапера хІама. Еш йола физически упражненеш букъен чен прессан мазашта нагрузка луш хила еза. Кхоачашъю сих ца луш. Эффективни хІама да шера цкъаза букъан юкъан массаж яр. Рекомендаци ею да кІаьда, чІоагІо, чІоагІа корсеташ леларар, шера тІехкар хьерчадар. Цар чІоагІъю букъатІехк, кІезигбу позвонкашта юкъенча дискашта тІалатта низ. Пайда эц юкъ-юкъе букъатІехк йІоахала оазара деча гІулакхех е — турникех е кхьгга хІамах Іооллавалар. Юкъах тхах баь цхарал, эгар хьаргІабиче а гІойле хул лазара.

Уж ерига рекомендацеш лораша дукххача шерашка оттаь а радикулитах нахоташ бараштa шоашта йовзаш а я. Царех пайда ийбеш хилча букъатІехка — остеохондроз а радикулит а ца хилийта тарлу.

Т. АХМАДОВ,
лор-невропатолог.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-43-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партин вахара — 9-24-04; промышленностен транспортан — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-43-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ00155. «Грозненский рабочий» издательство типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1796.